

Skraćivanje riječi u hrvatskom standardnom jeziku nekad i danas

Brečević, Nina

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:421775>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-17**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski fakultet
Odsjek za kroatistiku

NINA BREČEVIĆ

**SKRAĆIVANJE RIJEČI U HRVATSKOME STANDARDNOME JEZIKU NEKAD I
DANAS**
DIPLOMSKI RAD

Pula, 2018.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski fakultet
Odsjek za kroatistiku

NINA BREČEVIĆ

**SKRAĆIVANJE RIJEČI U HRVATSKOME STANDARDNOME JEZIKU NEKAD I
DANAS**

DIPLOMSKI RAD

JMBAG: 0303021616, redovita studentica

Studijski smjer: Hrvatski jezik i književnost – Povijest

Predmet: Teorija standardnoga jezika

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Filologija

Znanstvena grana: Kroatistika

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Blaženka Martinović

Sumentorica: dr. sc. Vanessa Vitković Marčeta, poslijedok.

Pula, siječanj 2018.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Nina Brečević, kandidatkinja za magistru (edukacije) hrvatskoga jezika i književnosti i povijesti ovime izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

Pula, siječanj 2018. godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, Nina Brečević dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj diplomski rad pod nazivom *Skraćivanje riječi u hrvatskome standardnome jeziku nekad i danas* koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

Pula, siječanj 2018. godine

Potpis

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Kratice i pokrate u jezičnim priručnicima prije 1990.	4
2.1. Pravopisni priručnici	4
2.2. Gramatike	9
2.3. Rječnici.....	10
2.4. Jezični savjetnici.....	12
3. Pravopisna svojstva kratica.....	14
3.1. Pisanje inicijala	16
3.2. Pisanje titula	17
3.3. Znakovi i oznake.....	18
4. Gramatička svojstva kratica	21
5. Pravopisna svojstva pokrata	22
6. Izgovor pokrata	24
7. Gramatička svojstva pokrata	27
8. Tvorba riječi i pokrate.....	31
9. Skraćivanje riječi i funkcionalna raslojenost.....	35
9.1. Skraćivanje riječi u novinskim tekstovima.....	35
9.2. Skraćivanje riječi u administrativnom tekstu	39
9.3. Skraćivanje riječi u znanstvenome tekstu	42
Literatura	48
Izvori.....	52
Sažetak.....	53
Summary	53

1. Uvod

Tema je ovoga rada *Skraćivanje riječi u hrvatskome standardnome jeziku nekad i danas*. Skraćivanja riječi ponajviše možemo proučavati u normativnim priručnicima koji nam donose pravila po kojima se riječi krata, ali i najčešće kratice i pokrate s kojima se u jeziku susrećemo.

Bavljenje se skraćivanjem riječi u radu podijelilo na dva glavna rezultata skraćivanja: kratice i pokrate. Kratice se odnose na kraćeno pisanje riječi na nekoliko slova kraćene riječi ili pojma. Pišemo ih malim slovima i s točkom na kraju. Pokrate, ili složene kratice, također su skraćeno pisanje riječi, ali se načelno pišu velikim slovima i bez točke, a skraćeni su oblik vlastite imenice: nazivu neke države, institucije, poduzeća, političke stranke, udruge, časopisa i događaja.

Obične kratice kao rezultat skraćivanja riječi u pravopisima od kraja 19. stoljeća do suvremenosti možemo naći pod terminima: pokraćenice (Broz, 1892., Boranić, 1928.), skraćenice (Pravopisna komisija, 1960.) te kratice (Babić, Finka i Moguš u svim izdanjima; Anić i Silić u svim izdanjima, Badurina, Marković, Mićanović, 2008.).

Za pokrate također imamo više termina i oni u različitim pravopisima obuhvaćaju različita pravila. Sustavno se o njima kao o posebnoj vrsti kratica počinje pisati u *Hrvatskom pravopisu* Babića, Finke i Moguša iz 1971. gdje ih nazivaju kraticama etiketama. U kasnijim izdanjima pravopisa tih autora nazivaju ih složenim kraticama. Autori Anić i Silić u svojim pravopisnim priručnicima ne dijele kratice na taj način već ih razlikuju po njihovim svojstvima. Matičin pravopis, *Hrvatski pravopis* autora Badurine, Markovića, Mićanovića skraćene riječi dijele na jednostavne (abrevijacije) i složene (akronimi). Oni neke kratice pisane velikim slovima poput one preuzete iz latinskoga jezika *A. A.* (*ad acta* – među spise), *L. S.* (*locus sigilli* – mjesto pečata), *N. B.* (*nota bene* – pazi dobro, napomena) ne svrstavaju u skupinu pokrata kao što to čini institutski *Pravopis*.

Rad se temelji na pravopisnim pravila Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje koji kraticama naziva skraćeno pisanje riječi malim slovima s točkom na kraju, a pokratama skraćeno pisanje riječi velikim slovima i bez točke na kraju. Nepodudarnosti pravila u različitim pravopisima naglašene su kod pojedinih primjera.

U prvome će se dijelu rada prikazati povijesni pregled bavljenja skraćivanjem riječi u normativnim priručnicima od 1892. od 1990. godine. To su ponajviše pravopisi (Ivan Broz: *Hrvatski pravopis*, 1892.; Dragutin Boranić: *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika*, 1928.; Franjo Cipra, Petar Guberina, Kruno Krstić: *Hrvatski pravopis*, 1941. zabranjen, pretisak 1998.; *Pravopis hrvatskosrpskoga jezika*, prir. Ljudevit Jonke – Mihailo Stevanović, 1967.; Stjepan Babić, Božidar Finka, Milan Moguš: *Hrvatski pravopis*, 1971.; Vladimir Anić, Josip Silić: *Pravopisni priručnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, 1987.), zatim gramatike (Stjepan Babić, Stjepko Težak: *Pregled gramatike hrvatskosrpskog jezika*, za osnovne i druge škole, 1969.; Eugenija Barić, Mijo Lončarić, Dragica Malić, Slavko Pavešić, Mirko Peti, Vesna Zečević, Marija Znika: *Priručna gramatika hrvatskoga književnog jezika*, 1979.), rječnici (*Rječnik hrvatskosrpskog književnog jezika*, gl. urednik Ljudevit Jonke, 1967.; Bratoljub Klaić: *Rječnik stranih riječi*, 1983.) i jezični savjetnici (Vatroslav Rožić: *Barbarizmi u hrvatskom jeziku*, 1913.; Petar Guberina, Kruno Krstić: *Razlike između hrvatskoga i srpskoga književnog jezika*, 1940. i *Jezični savjeti Hrvatskog državnog ureda za jezik*, 1941. – 1944.). Normativne priručnike u kojima smo pronašli podatke o kraticama najprije ćemo detaljno izložiti, a zatim izvesti zaključke o skraćivanju riječi *nekad*. Zatim ćemo opisati kratice, njihova pravopisna i gramatička svojstva. Kratice su prvenstveno pravopisno pitanje tako da o kraticama imamo i najviše pravopisnih svojstava. U poglavlju o pravopisnim svojstvima dotaknut ćemo se i pisanja inicijala i titula te oznaka i znakova mjernih sustava.

Opisat ćemo i pravopisna, izgovorna, gramatička i tvorbena svojstva pokrata. U dijelu o pravopisnim svojstvima pokrata navest ćemo pravila o njihovom pisanju. Izgovor kratica i pokrata vrlo je važan kod određivanja roda i daljnjih gramatičkih i tvorbenih promjena te smo čitanje pokrata detaljno opisali prije nego što smo krenuli s opisivanjem gramatičkih i tvorbenih svojstava. Kako gramatički odrediti i sklanjati pokrate, objasniti ćemo u poglavlju *Gramatička svojstva pokrata*. Poglavlje *Tvorba riječi i pokrate*, obrazložit će tvorbu pokrata, ali i tvorbu iz pokrata. Naime, iz pokrata možemo tvoriti imenice, pridjeve i glagole.

Kratko istraživanje koje će nastojati prikazati stanje u skraćivanju riječi *danas* temeljili smo na proučavanju tekstova iz triju funkcionalnih stilova: publicistički, administrativni i znanstveni. Za istraživanje publicističkih tekstova analizirali smo nekoliko brojeva županijskih, dnevnih novina *Glas Istre*. Administrativne smo

tekstove proučavali u nekoliko izdanja *Narodnih novina*, a znanstvene u jednom broju časopisa *Jezik*, *Geodetskoga lista* i *Časopisa za suvremenu povijest*.

Cilj je ovoga rada predstaviti pravila skraćivanja riječi, jezična svojstva kratica i pokrata te probleme koje u jezik donose. Također, prikazati kako se skraćivanjem riječi bavilo u 20. stoljeću te kako ih sada upotrebljavamo u dnevnim novinama, pravnim i znanstvenim tekstovima.

2. Kratice i pokrate u jezičnim priručnicima prije 1990.

U nastavku rada donosimo povijesni pregled bavljenja kraticama u normativnim priručnicima: pravopisima, gramatikama, rječnicima i jezičnim savjetnicima koji su napisani od 1892. do 1990. godine.

2.1. Pravopisni priručnici

Kratki pregled bavljenja skraćivanjem riječi u pravopisnim priručnicima napisanima od 1892. do 1944. godine donosimo u nastavku. Noviji pravopisi 20. stoljeća poput *Pravopisa hrvatskosrpskoga jezika* iz 1960., stvoren prema Novosadskom dogovoru, od pravopisne komisije predvođene Ljudevitom Jonkeom i Mihailom Stevanovićem sustavno donosi pravila stvaranja kratica i pokrata koja se ne razlikuju od suvremenih, osim u primjerima, stoga pravopis nećemo detaljno prikazati u ovom dijelu jer ćemo ta ista pravila spomenuti u daljnjem tekstu. *Hrvatski pravopis*, autora Babića, Finke i Moguša iz 1971. u nekim se pojedinostima razlikuje od svojih novijih izdanja što će se u tekstu posebno naglasiti. Anićev i Silićev *Pravopisni priručnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* iz 1987. ne razlikuje se od svojih novijih inačica, osim u primjerima, stoga ga nije potrebno detaljno predstavljati.

Na hrvatski jezik u 19. stoljeću uvelike je utjecao ilirski pokret i preporodno gibanje u Hrvatskoj. Ilirci su veliku važnost pridavali upravo jezičnom jedinstvu u svojim djelovanjima čiji je najznačajniji primjer i *Kratka osnova horvatsko-slavenskoga pravopisa* (izdana 1830.) Ljudevita Gaja, vođe ilirskoga pokreta. U svojoj je *Kratkoj osnovi* Gaj predložio reformu hrvatske latinične grafije. Svoj je sustav gradio na monografskom načelu, što znači jedan glas, jedan znak, odnosno upotreba dijakritičkih znakova. Sljedeći važniji jezični priručnik u 19. stoljeću jest *Osnova slovnice slavjanske narječja ilirskoga* (izdana 1836.) Vjekoslava Babukića. To je prva općenacionalna gramatika i upravo je ona bila temelj učenja hrvatskoga jezika narednih 50-ak godina. Odlikuju je morfonološki pravopis, nesinkretski množinski padeži, genitivni *h*. Sredinom 19. stoljeća previranja u jeziku manifestiraju se borbama filoloških škola, zadarske, riječke, zagrebačke i hrvatskih vukovaca koji zastupaju svoja jezična rješenja. Pravopisni priručnik zagrebačke filološke škole značajan za 19. stoljeće je *Pravopis jezika ilirskoga*, autora Josipa Partaša (izdan 1850.). Gramatika Dragutina Parčića: *Grammatica della lingua slava (illirica)*, izdana

1887. godine, sljedeći je značajni jezični, normativni priručnik. Pisana je prema načelima zagrebačke filološke škole što znači da je pravopis umjereno morfonološki.

Zadnju dekadu 19. stoljeća obilježava *Hrvatski pravopis* (izdan 1892.), autora Ivana Broza. Ovaj se *Pravopis* razlikuje od svojih prethodnika jer je umjereno fonološki i možemo reći da je prvi moderni pravopis hrvatskoga jezika. Kratko istraživanje o skraćivanju riječi u hrvatskome standardnome jeziku započeto je upravo ovim *Pravopisom*. Broz u svojem *Pravopisu* o kraticama govori u poglavlju *Kakvi se znaci upotrebljavaju u pisanju riječi*, točnije u dijelu koji se tiče pisanja točke. Navodi:

Koje se riječi u pisanju pokraćuju i kako se pokraćuju, to određuje običaj, a pokraćuju se riječi ponajviše tako, da im se piše ili samo prvo slovo, n. p. P. P (Petar Preradović), g. (gospodin), o. g. (ove godine), o. m. (ovog mjeseca), i. t. d. (i tako dalje), t. j. (to jest)...¹

Navodi kako se riječi mogu i kratiti tako da se pišu prvo i posljednje slovo ili više početnih slova, ali ne smije biti potpun slog, odnosno da ne završava na samoglasnik. Ističe kako se skraćene riječi *don, fra, prilj* koje se tako i izgovaraju ne pripadaju u ovu skupinu. Navodi i kako se kratice za metričke mjere pišu bez točke.

Sljedeći je povijesni pravopis koji se proučavalo *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika*, autora Dragutina Boranića. Proučavani primjerak je iz 1928. Boranićeva izdanja pravopisa upotrebljavala su do 1954. godine kada dolazi do Novosadskoga dogovora o zajedničkom pravopisu. O kraticama u *Pravopisu* doznajemo u poglavlju *Razgoci*. Kod pravila pisanja točke Boranić navodi kako se na kraju natpisa, koji su skraćene rečenice stavlja točka, i navodi primjer: *Prvi ljudi. Od P. Preradovića*. Također, pisanja kratice dotiče se u poglavlju *Pravopisni znaci*.

U dijelu koji piše o bilježenju točke navodi se kako se ona stavlja iza skraćenih riječi, a usput navodi i pravila kraćenja riječi:

a) samo prvo slovo; na pr. P. P. (Petar Preradović), A. (August) Šenoa, g. (gospodin), o. g. (ove godine), o. m. (ovog mjeseca), i. t. d. (i tako dalje), t. j. (to jest);

¹ Ivan Broz: *Hrvatski pravopis*, Tisak Ign. Granitza, Zagreb, 1892., pretisak Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2014., str. 51.

b) više početnih slova, ali ne smije da bude potpun slog i da se svršuje na samoglasnik; na pr. kr. (kraljevski), pl. (plemić), mj. (mjesto), na pr. (primjer), zem. (zemaljski), vel. gimn. (velika gimnazija), razr. (ili prema a) r. (razred);

c) prvo i posljednje slovo; na pr. dr. (doktor), ili prvo slovo i posljednji slog; na pr. gđa (gospođa), dra. (doktora).²

Prvi spominje sklonidbu kratica u primjeru kratice *dra*. Navodi kraticu za doktor *dr.* te kraticu za genitiv jednine *dra*. Nastavlja pisati o kraticama jednako kao i Broz, dakle, da se kratice za metričke mjere, novčane vrednote i kemijske formule pišu bez točke, a neki od primjera koji navodi su: l (*litra*), m (*metar*), mm (*milimetar*), g (*gram*), D (*dinar*), P (*para*), H₂SO₄.³ Također kako se skraćene riječi poput *don*, *fra* i *prilj* koje i čitamo kao što pišemo ne svrstavamo u tu skupinu kratica.

Za vrijeme drugoga svjetskog rata svaka od zaraćenih strana imala je svoj pravopisni identitet. Hrvatski partizani koristili su se Boranićevim pravopisom⁴, a Hrvatski pravopis autora Franje Cipre, Petra Guberine i Krune Krstića iz 1941. godine bio zabranjen i objavljen tek 1998. jer se zbog svoje fonološke osnove razlikovao od mišljenja Povjerenstva za hrvatski jezik, njegovu čistoću i pravopis.

Kratice u Hrvatskog pravopisu, autora Cipre, Guberine i Krstića, zauzimaju svoje mjesto u poglavlju *Kratice* gdje ih dijele na prigodne i ustaljene. Navode dva glavna načela koja i danas koristimo u stvaranju kratica, a to su razumljivost i ekonomičnost.

Kod stvaranja prigodnih kratica navode četiri pravila kraćenja:

Kraćenje samo prvog slova (*o. g. – ove godine, P. (Petar) Preradović*). Kraćenje na prva dva suglasnika ili na sve suglasnike do prvog samoglasnika (*pr. podne – prije podne, gl. kolodvor – glavni kolodvor*). Kraćenje na prvi slog i suglasnike do drugog sloga (*klas. gimn. – klasična gimnazija, str. sprema – stručna sprema*). Posljednje je pravilo stvaranja prigodnih kratica je da se višočlani izraz krati na prva dva sloga i svi suglasnici trećeg sloga (*zapovj. domobr. vojarne –*

² Dragutin Boranić: *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Izdanje i naklada društva hrvatskih srednjoškolskih profesora, Zagreb, 1928., str. 86.

³ Isto.

⁴ Nebojša Koharović: *Pravopisni križ svejedno gori*, <http://www.matica.hr/vijenac/158/pravopisni-kriz-svejedno-gori-18486/>, 10. 11. 2017.

zapovjednik domobranske vojarne). Ističu kako je važno da kratice završavaju na suglasnik i da se iza kratice uvijek piše točka.

Za skraćivanje ustaljenih kratica donose nam popis onih najčešćih koje se uglavnom takve pojavljuju u jeziku (*g. i gosp. – gospodin, prof. – profesor, o. mj. – ovog mjeseca, t. zv. – tako zvani, društvo s o. j. – društvo s ograničenim jamstvom*).

Napominju kako se kratice metričkih mjera pišu malim slovima bez točke, a kako se kemijska počela, elementi, električne jedinice (*V – volt, W – vat, A – amper, F – farad, H – henri*), kratice za strane svijeta i šahovske figure pišu velikim slovima bez točke.

Može se i uz prvo slovo pisati i posljednje slovo ili slog (*dr. – doktor – može i bez točke i dra, mr. – magister*). Kratice *gđa* i *gđica* pišu bez točke.

Navode kako se kod nekih kratica uz prvo slovo piše sljedeći samoglasnik (*He – Helij*), suglasnik iz drugoga sloga (*Kn – Kuna*), ali i samo suglasnici (*msgr. – monsignore*).

Za množinu kratica koriste se dvostruka slova (*gg. – gospoda, čč.ss. – časne sestre*). Dvostruka slova pišemo i za izražavanje superlativa (*pp – pianissimo, ff – vrlo fino*)

Za razliku od drugih pravopisa (Broz, Boranić) donose nam i neka pravila o pisanju kratica metričkih mjera: *Malo slovo ispred velikog piše se u višim ili nižim električnim jedinicama (v. t. 2.): kV (iklovolt), kW (kilovat), mA (miliamper).*⁵

Kratice koje pišemo velikim slovima su: *P. S. , M. P. ili L. S. te N. N. ili X. Y.* Te pokrate koje definiraju: *Velikim slovima pišu se višečlani nazivi kao NDH (Nezavisna Država Hrvatska), USA (Sjedinjene Države Sjeverne Amerike), HRS (Hrvatski radnički savez), GDI (Glazbeno društvo intelektualaca), HIS (Hrvatska izvještajna služba), HAŠK (Hrvatski akademski športski klub), POGOD (Pogodovno gospodarsko društvo).*⁶

Napominju kako se neke ovakve kratice govore i kao riječi tako da se svako slovo izgovara svojim imenom u latinskoj abecedi: *haeres – HRS, gedei – GDI*, te se

⁵ Franjo Cipra, Petar Guberina, Kruno Krstić: *Hrvatski pravopis*, Artresor naklada, Zagreb, 1998. , str. 68.

⁶ Isto.

tako nastale riječi i mijenjaju u sklonidbi i tvorbi: *Pogoda, Pogodovi poslovi, HAŠK–ovo igralište, haškovci*.

U dijelu pravopisa u kojem govore o pisanju spojnice navode kako se spojnica piše: *kad se kraticama dodaju padežni nastavci: GDI-a (na pr. koncert GDI-a), t. j. Glazbenog društva intelektualaca), HAŠK-a (Hrvatskog akademskog športskog kluba); G. U. S.-a.*⁷

Za vrijeme postojanja NDH djelovao je i Hrvatski državni ured za jezik koji je bio zadužen za uspostavljanje jezične norme. Hrvatski državni ured za jezik je izdao načela o jeziku i na proklamiranim načelima je 1942. objavljeno je *Koriensko pisanje* Adolfa Bratoljuba Klaića. Na primjeru tih načela nastojat će se prikazati jezično stanje kratica u doba NDH.

U 88. članku spominje se deklinacija kratica kad se govori o sklonidbi naslova i naziva. Članak reagira na novinski natpis u kojem se naziv ustanove *Pomoć*, deklinira „*Pomoć*”-i.

Upozoravaju: *Riječ Pomoć ne valja u tekstu pisati samim velikim slovima, kao na pr. HAŠK, jer je to po svom postanku opća imenica, a nije nikakva kratica, sastavljena od prvih slova nekog niza riječi.*⁸

Kako pravilno deklinirati kratice objašnjavaju: *Spojnica (kratka crtica) može se upotrebljavati ispred padežnog nastavka samo kod riječi, koje se čitave pišu velikim slovima, uzetim od prvih slova nekog naziva: GDI (Glazbeno društvo intelektualaca), HAŠK (Hrvatski akademski športski klub), dakle: koncert GDI-a, igralište HAŠK-a.*⁹

U članku 159. pišu o pisanju kratice za izraz *i tako dalje*. Napominju kako je hrvatski način kraćenja *i. t. d.* baš kao što je kod izraza *to jest – t. j., ove godine – o. g., ovog mjeseca – o. m.* ističu kako je pravilo pisanja kratica s jednom točkom (*itd., sl.*), pravilo koje propisuje Belićev pravopis, ali je u hrvatskom jeziku to pogrešno.

Kratice spominju i u članku 236. u kojem kazuju kako se kratice titula: *dr. h. c., dr. phil., dr. theol., dr. iur., dr. rer. pol., dr. ing., agr., dipl. phil.*¹⁰ pa tako i *mr. ph.,*

⁷ Isto. str. 60

⁸ Marko Samardžija: *Hrvatski jezik, pravopis i jezična politika u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2008.; Jezični savjeti Hrvatskoga državnog ureda za jezik / Ureda za hrvatski jezik, članak 88., str. 493-494.

⁹ Isto.

¹⁰ Isto, članak 236., str. 534.

zbog kojeg i pišu članak, pišu malim slovima, osim ako su na početku rečenice ili potpis.

Članak 273. razjašnjava pitanje pisanje točke iza metričkih jedinica. Navode kako se točka ne piše iza kratice metričkih jedinica, osim ako se kratica ne nalazi na kraju rečenice.

U pregledu povijesnih pravopisa možemo vidjeti kako su prvi autori hrvatskih pravopisa opisali pravila skraćivanje riječi. Broz i Boranić su donijeli osnovna pravila kraćenja riječi, a o pokratama se piše nakon 1941. Kroz vrijeme su kratice postajale sve češće te se o njima u pravopisima pridavalo sve više pozornosti. Opisana su razna pravila stvaranja kratice, a autori navode i sve više primjera.

Najstariji pravopisi o kraticama govore u poglavljima koji se tiču pisanja točke (Broz, Boranić). Sustavno bavljenje kraticama pojavljuje se od 1941. i *Hrvatskoga pravopisa* autora Cipre, Guberine i Krstića.

Pravilo o pisanju metričkih jedinica bez točke prisutno je od Broza i ne mijenja se kroz ostale pravopise. Jedini koji nam donosi detaljnija pravila o pisanju metričkih jedinica je *Hrvatski pravopis* iz 1941.

Iako se pravila načelno od sredine stoljeća nisu puno mijenjala, pravila pisanja kratice od više riječi razlikuju se kod Broza, Boranića te Cipre, Guberine i Krstića, ali prema savjetima Hrvatskoga državnog ureda za jezik, za razliku od novijih proučavanih pravopisa. Naime, oni navode pravilo kako iza svakoga početnog slova u sintagmama *ove godine, ovog mjeseca, to jest, i tako dalje*, stavljamo točku: *o. g., o. m., t. j., i. t. d.* Kod pisanja kratice za *na primjer* razlikuju se i Broz i Boranić. Broz navodi kako se *na primjer* skraćuje *n. p.*, a Boranić *na pr.*

O izražavanju množine kraticama pišu u *Pravopisu* iz 1941., gdje navode kako se ona izražava dvostrukim slovima (*gg. – gospoda, čč.ss. – časne sestre*), no navode da se dvostrukim slovima može i izražavati superlativ te uz tipične primjere poput *pp – pianissimo i ff – fortissimo*, navode i jedan zanimljivi *ff. – vrlo fino*.

2.2. Gramatike

Gramatike se načelno ne bave kraticama, osim u dijelovima koji pišu o tvorbi. Proučavali smo sljedeće gramatike 20. stoljeća: *Josip Florschütz: Gramatika hrvatskog jezika* za ženski licej, preparandije i više pučke škole, 1907.; Tomo

Maretić: *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*, 1963.; Stjepan Babić, Stjepko Težak: *Pregled gramatike hrvatskosrpskog jezika*, za osnovne i druge škole, 1969.; Eugenija Barić i dr.: *Priručna gramatika hrvatskoga književnog jezika*, 1979. Do Stjepana Babića i Stjepka Težaka i njihova *Pregleda gramatike hrvatskosrpskog jezika* iz 1969. nemamo spomena o skraćivanju riječi. U navedenoj gramatici o skraćivanju pišu u dijelu o tvorbi riječi gdje kratko navode *Danas nove riječi nastaju od jednoga ili više početnih glasova drugih riječi: Avnoj, Zavnoh, Vus (vjesnik u srijedu), Tanjug, Nama. Taj je način ograničen uglavnom na tvorbu vlastitih imenica.*¹¹

U *Priručnoj gramatici hrvatskoga književnog jezika*¹² iz 1979. također u dijelu o tvorbi imamo poglavlje o tvorbi pokrata, tvorbenom uzorku i načinu sklanjanja i sve ono što možemo naći u kasnijim izdanjima gramatike tih autora. Taj će sadržaj biti izložen u radu u poglavljima o gramatičkim i tvorbenim svojstvima pokrata.

2.3. Rječnici

Rječnici također sadrže neke podatke o skraćivanju riječi. Ipak najčešće donose samo popis nekih kratica i pokrata u rječničkoj natuknici i puni naziv u članku. Tako je to kod *Rječnika hrvatskosrpskog književnog jezika*¹³, iz 1967. U njemu smo pronašli sljedeće skraćene riječi: *AFŽ* – Antifašistička fronta žena; *AKMO* – Autonomna Kosovsko-Metohijska Oblast; *č.* – čitaj; *č* – čas; *d* – dinar; *d.* – drug; *i d.* – i dalje; *d.* – dativ, dama, kraljica u šahu *D*, znak za rimski broj 500 *D*; *E* – istok; *f.* – farad, jedinica električnog kapaciteta; *f* – feminum (ženski rod); *FNRJ* – Federativna Narodna Republika Jugoslavija; *g* – godina, gospodin; *g.* – gram; *i dr.* – i drugo, i drugi; *J* – jug, jod, džaul; *JNA* – Jugoslavenska narodna armija; *JNOF* – Jedinstveni narodnooslobodilački front; *K* – kruna, kralj u šahu, element kalij(um).

Dakle imamo, 15 skraćenih riječi, od kojih je deset kratica i pet pokrata. Nema podataka o sklonidbi ili čitanju kratica već samo riječ ili riječi koje zamjenjuju.

¹¹ Stjepan Babić, Stjepko Težak: *Pregled gramatike hrvatskosrpskog jezika*, za osnovne i druge škole, Školska knjiga, Zagreb, 1969., str. 128.

¹² Eugenija Barić, Mijo Lončarić, Dragica Malić, Slavko Pavešić, Mirko Peti, Vesna Zečević, Marija Znika: *Priručna gramatika hrvatskoga književnog jezika*, Školska knjiga, Zagreb, 1979.

¹³ *Rječnik hrvatskosrpskog književnog jezika*, glavni urednik Ljudevit Jonke, Zagreb – Novi Sad, 1967.

Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, tzv. *Akademijin rječnik*, izlazio je 1880. do 1976. Sastoji se od 23 knjige i uređivala su ga šestorica urednika. U njemu u obliku natuknice nismo pronašli kratice ni pokrate.

Klaićev *Rječnik stranih riječi* iz 1983. godine puno je bogatiji kraticama te se u natuknicama pronašlo čak 451 kratica. U istraživanje se nisu uvrstile automobilske oznake, kemijski simboli i metričke oznake. Razlog zašto u ovom rječniku imamo toliko skraćenih riječi je taj što je u njemu izdvojeno jako puno pokrata naziva institucija, organizacija, država, saveza, kompanija, agencija i sl. Zanimljivo je da u ovom rječniku stranih riječi nalazimo i pokrate domaćih naziva, i to one koje su svima poznate, npr. *CK – Centralni komitet*, *CKSKH – Centralni komitet saveta komunista Hrvatske*. U kasnijem izdanju iz 2012. godine su te kratice uglavnom izostavljene, pa nalazimo samo 57 pojava, od čega još uvijek velik broj pokrata 53, naprema samo četiri kratice. U rječniku iz 1983. godine nemamo gramatičkih podataka o kratici ili pokrati.

Tek u novijim rječnicima imamo gramatičkih podataka o pokrati.

Tako imamo upute kako čitati pojedinu pokratu: *g. p. [ge-pe] alkoholno piće – gorki pelinkovac*¹⁴; *DVD – čit. hrv. [de ve de], eng. [di vi di] – Digital Video Disc*; *IQ – čitaj [ai kju] – za engl. intelligence quotinet*¹⁵; *ATP [eitipi] – skrać. od eng. – Association of Tennis Professionals*¹⁶, *AIDS [izg. èids]*.¹⁷

Kako pokrate deklinirati: *CD – CD-ovi, CD-ova – inform. pokrata za kompaktni disk*¹⁸, *DVD – DVD; G DVD-a; mn N DVD-ovi, G DVD-ovā*¹⁹ Te podatke o svezama pokrate i imenice: *ATP bodovi, ATP lista, ATP turnir; CD-player, CD-ROM; CT-uređaj*²⁰.

¹⁴ Tomislav Sabljak: *Rječnik hrvatskog žargona*, Profil, Zagreb, 2013.

¹⁵ Bratoljub Klaić: *Novi rječnik stranih riječi*, Školska knjiga, Zagreb, 2012.

¹⁶ Dunja Brozović-Rončević, i dr.: *Rječnik novih riječi*, Mali vodič kroz nove riječi i pojmove u hrvatskim glasilima, Minerva, Zagreb, 1996.

¹⁷ Vladimir Anić: *Rječnik hrvatskoga jezika*, Novi Liber, Zagreb, 2007.

¹⁸ Skupina autora, gl. urednica Dunja Brozović Rončević: *Školski rječnik hrvatskog jezika*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Školska knjiga, Zagreb, 2012.

¹⁹ Skupina autora: *Veliki rječnik hrvatskoga standarnog jezika*, Školska knjiga, Zagreb, 2015.

²⁰ Dunja Brozović-Rončević, 1996.

Imamo i primjer kako iz pokrate možemo tvoriti glagol: *Faks – fax – skrać. od facsimile – faksirati.*²¹

2.4. Jezični savjetnici

U suvremenim savjetnicima kratice su česta tema zbog svoje učestalosti i učestalosti pogrešaka, no u savjetnicima 20. stoljeća do 90-ih to nije slučaj. U samo dva starija savjetnika se pronašlo ponešto o kraticama.

O kraticama nam donosi Rožićev savjetnik, *Barbarizmi u hrvatskom jeziku* iz 1913. godine. Rožić za kraticu *gg* – gospoda, gospodo, savjetuje:

*(...) pisanje: gg nije ni po kojem pravilu, pa gdje ne treba kratkoće radi tako pisati, neka se piše: gospoda, gospodo! – Pokraćeni oblik mogao bi se mjesto: gg pisati: ġ.*²²

Jezični priručnik autora Petra Guberine i Krune Krstića: *Razlike između hrvatskoga i srpskoga književnog jezika*, iz 1940. u jednom se dijelu dotiče kratica.

U tom jezičnom priručniku koji je koncipiran tako da izdvoji razlike između hrvatskog i srpskog jezika navode i razlike u kraticama kod ta dva jezika. Kao skraćeni oblik od doktor, Srbi imaju: *D-r*, a Hrvati: *dr.*, a samo na početku *Dr.* Skraćeni oblik od gospođa i gospođica kod Srba je: *g-đa*, *g-đica*; Hrvati upotrebljavaju: *gđa*, *gđica*. Srbi pišu *itd.*, *tj.*, a Hrvati *i t. d.*, *t. j.*²³

Iz pregleda možemo zaključiti kako se sustavno bavljenje skraćivanjem riječi započelo 40-ih godina 20. stoljeća. Do tada (Broz, Boranić) o skraćivanju se piše u poglavljima o pisanju točke i spojnice. Otprilike u isto vrijeme počinje se pisati i o pokratama, iako ih tada tako ne nazivaju. Najbogatiji podacima o skraćivanju riječi su naravno pravopisi, a gramatike se skraćivanja dotiču u tvorbi. Rječnici u svojim rječničkim natuknicama donose skraćenu riječ i puni naziv, ali tek nakon 90-ih imamo i gramatičkih obilježja. U današnje vrijeme skoro da i nema jezičnoga savjetnika koji

²¹ Isto.

²² Vatroslav Rožić: *Barbarizmi u hrvatskom jeziku*, Tisak i naklada knjižare L. Hartmana, Zagreb, 1913., str. 25.

²³ Petar Guberina, Kruno Krstić: *Razlike između hrvatskoga i srpskoga književnog jezika*, izdanje Matice hrvatske, Zagreb, 1940., str. 71.

se ne dotiče kratica i pokrata, no prije 90-ih to nije bio slučaj. Pronađena su samo dva primjera još kod Rožića, 1913. godine i u razlikovniku Guberine i Krstića iz 1940. godine.

Skraćivanje riječi postaje intenzivnije kako se zbog tehnološkoga razvitka *brže živi*, pa je potrebno što više uštedjeti na vremenu i prostoru. Izvanjezične promjene koje nužno mijenjaju i jezik, jezikoslovci vješto prate, stoga nam u svojim normativnim priručnicima donose adekvatna rješenja za pisanje skraćenih riječi u skladu s pravilima hrvatskoga jezika. O suvremenim pravilima i rješenjima bit će govora u daljnjem tekstu.

3. Pravopisna svojstva kratica

Skraćivanje riječi u prvom je planu pitanje pravopisa i upravo u pravopisima nalazimo najviše pravila o skraćivanjima riječi. *Pravopis propisuje način pisanja kratica koje su u općoj standardnojezičnoj uporabi – pisanje velikoga i maloga slova, pisanje točke i bjeline (odnosno sastavljeno ili nesastavljeno pisanje sastavnica kratice) te način pisanja gramatičkih morfema i sufikasa u kraticama*²⁴.

Jednostavne kratice, dalje u radu, kratice, česte su u jeziku. Možemo ih dijeliti na prigodne, individualne koje stvara autor u trenutku kada mu trebaju, te one ustaljene, svima poznate. Upravo su ustaljene područje bavljenje ovoga rada. *Jednostavne kratice nastaju skraćivanjem riječi na slovo ili više slova, načelno se pišu malim slovima i s točkom na kraju, jezično se ne osamostaljuju, čitaju se kao neskraćena izvorna riječ ili skup riječi u odgovarajućem gramatičkom obliku.*²⁵ Dakle, kratice u pisanju služe kako bismo uštedjeli na vremenu i prostoru, ali se u govoru ne manifestiraju, čitaju se kao izvorna neskraćena riječ.

Kratice jedne riječi se mogu kratiti:

- a) na početno slovo: *č.* (čitaj), *g.* (godina, gospodin), *t.* (točka), *v.* (vidi)
- b) na početni suglasnički skup: *br.* (broj), *st.* (stoljeće), *str.* (stranica)
- c) na početni slog sa suglasnikom ili suglasničkim skupom sljedećeg sloga: *čit.* (čitaj), *god.* (godina), *prof.* (profesor)
- d) na početno i posljednje slovo: *dr.* (doktor), *mr.* (magistar), *rn.* (račun)
- e) na početno slovo, suglasnički skup ili slog u kombinaciji s još kojim slovom ili suglasničkim skupom, odnosno slogom: *akad.* (akademik), *jd.* (jednina), *stsl.* (staroslavenski)
- f) na početno slovo i posljednji slog odnosno posljednja dva sloga: *gđa* (gospođa), *gđica* (gospođica).

Kod kraćenje više riječi postoje sljedeća pravila kraćenja. Više riječi se krati:

²⁴ Lada Badurina, Ivan Marković, Krešimir Mićanović: *Hrvatski pravopis*, Matica hrvatska, Zagreb, 2007., str. 179.

²⁵ Isto.

a) na početna slova svake riječi s točkom i bjelinama iza obaju članova: *o. g.* (ove godine), *n. r.* (na ruke), *v. r.* (vlastitom rukom).

Na ovaj način kratimo i kratice koje smo preuzeli iz latinskog jezika: *a. a.* (ad acta – u spise), *s. v.* (sub verbo/voce – pod riječju), *p. c.* (per capita – po glavi, po osobi)²⁶.

b) Ako je prva riječ veznik onda se ona ne krati, ali se krati druga riječ i piše se točka na kraju: *i d.* (i dalje), *i dr.* (i drugi), *i sl.* (i slično).

c) Na početni slog ili suglasnički skup, pišući točke i bjeline: *pr. Kr.* (prije Krista), *zk. ul.* (zemljišnoknjižni uložak), *po. Kr.* (poslije Krista).

Neke kratice iz te skupine tradicionalno pišemo sastavljeno samo s jednom točkom na kraju kratice: *kbr.* (kućni broj), *itd.* (i tako dalje), *tj.* (to jest).

Kod pisanja kratica dvopojmovnih pridjeva zadržavamo pisanje spojnice i nema bjeline između članova: *hrv.-fr.* (hrvatsko-francuski) rječnik, *bos.-herc.* (bosansko-hercegovačka) reprezentacija.

Ponekad neke riječi imaju i dvije kratice: čitaj – *č.* i *čit.*; razred – *r.* i *raz.*; godina – *g.* i *god.*

Nazive padeža možemo kratiti na dva načina. Pišući samo veliko početno slovo ili prvi slog malim slovima s točkom na kraju: nominativ – *N* i *nom.*; genitiv – *G* i *gen.*; dativ – *D* i *dat.*; akuzativ – *A* i *ak.*; vokativ – *V* i *vok.*; lokativ – *L* i *lok.*; instrumental – *I* i *instr.*

Važno je da su kratice jednoznačne i razumljive te treba izbjegavati stvarati iste kratice za dva različita pojma poput kratice *ud.* za udana i udovica jer mogu izazvati nerazumijevanje.

Kratica i imenica mogu tvoriti jednopojmovne imeničke složenice kod kojih je prvi dio kratica, a drugi opća imenica. Tada kraticu i imenicu pišemo sa spojnicom: *Rh-faktor, pH-vrijednost, e-pošta, e-adresa*²⁷.

²⁶ Kratice preuzete iz latinskog jezika mogu se pisati i velikim slovima: *A. A.* (*ad acta* - među spise), *L. S.* (*locus sigilli* - mjesto pečata), *N. B.* (*nota bene* - pazi dobro, napomena).

²⁷ Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Željko Jozić, gl. urednik, *Hrvatski pravopis*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2013., str. 77.

3.1. Pisanje inicijala

U jeziku se često susrećemo s kraćenjem imena i prezimena ljudi. Kratice imena i prezimena nazivamo inicijalima.

Imena ljudi se krata tako da se iza prvog slova piše točka: *A.* (Ante) Starčević, *A. G.* (Antun Gustav) Matoš, *F. M.* (Fjodor Mihajlovič) Dostojevski.

U stranim imenima se ponekad početni fonem bilježi s više slova, ali i tada bilježimo samo prvo slovo, nakon kojeg stavljamo točku: *A.* (Aaron) Neville, *G* (Giovanni) Boccaccio, *L.* (Lloyd) Bridges.

Od tog se pravila odstupa kada je drugo slovo u početnim skupo slovo *h*: *Ch.* (Charles) Baudelaire, *Sh.* (Shaquille) O'Neal, *Hans Ch.* (Christian) Andersen.

Tradicionalno se imena nekih ljudi krata tako da bilježimo veću skupinu početnih slova: *Stj.* (Stjepan) Ivšić, *Zl.* (Zlatko) Vujović, *Ingm.* (Ingmar) Bergman.

Neka imena započinju dvoslovima te tada oba člana bilježimo: *Dž.* (Dživo Bunić Vučić), *Lj.* (Ljerka) Šram.

Kod dvočlanih imena koja se pišu sa spojnicom, kraticu pišemo tako da se točka stavlja iza prvog slova obaju članova imena. Između slova i dalje ostaje spojnica, bez bjelina: *A.-M.* (Ana-Marija) Markovina, *J.-C.* (Jean-Claude) Van Damme, *A.-M.* (André-Marie) Ampère.

Ponekad se krata sve riječi u imenima ljudi, gradova, država. Tako nastale kratice osamostaljuju se i vladaju kao imenice. Dakle, mogu se sklanjati. Sklanjaju se kao pokrate tako da nakon pokrate pišemo spojnicu, a nakon nje padežni nastavak: *A. G. M.* (Antun Gustav Matoš) – *A. G. M.-a*, *A. G. M.-ov*; *L. A.* (Los Angeles) – *L. A.-a*²⁸; *N. N.* (Nepoznat Netko) – *N. N.-a*; *N. N.-ov*.²⁹

Inicijale čitamo kao i ostale jednostavne kratice tako da izgovaramo riječ, odnosno ime koje smo skratili.

²⁸ Institutski *Pravopis*, 2013., str. 81.

²⁹ Badurina, Marković, Mićanović, 2007., str. 184.

3.2. Pisanje titula

Često se susrećemo s pisanjem titula koje uglavnom zbog ekonomičnosti pišemo upravo u kraticama. Uz najčešće kratice *dr.* (doktor) i *mr.* (magistar) potrebno je napisati i područje iz kojeg je stečeno zvanje, a te se kratice mogu pisati na hrvatskom ili na latinskom jeziku: *dr. ag.* (doktor agronomije); *dr. kem.* (doktor kemije); *dr. iur.* (doktor prava – lat. *dr. iuris*), *dr. oec.* (doktor ekonomije – lat. *dr. oeconomiae*); *mr. pharm* (magistar farmacije – *mr. pharmaciae*). *Budući da ima dvije vrste doktora, doktora koji su titulu dobili samim završavanjem studija i doktora obranom doktorske disertacije, obično u medicini, u posljednje se vrijeme uz kraticu dr., mr. stavlja kratica sc., dr. sc. – doktor znanosti (lat. dr. scientiarum).*³⁰

Ne pišemo sve kratice uvijek ispred imena. Naime, kratice zvanja i zanimanja koje označuju status koji se dokazuje diplomom pišemo iza imena i prezimena: Perica Perić, *prof. hrvatskog jezika i književnosti*; Ivan Horvat, *dr. spec. obiteljske medicine*; Tomislav Tomić, *mag. oec.* (magistar ekonomske struke).

*Znanstvene titule pišu se ispred imena i prezimena, a znanstveno-nastavna zvanja iza imena i prezimena: dr. sc. Ivana Ivančić, doc; dr. sc. Ante Mihanović, red. prof.; akad. Stjepan Marković, red. prof.; dr. sc. Hrvoje Pavić, prof. emer. (lat. professor emeritus).*³¹ Iznimka su sveučilišni profesori koji kratice *prof. dr.* mogu pisati i ispred imena i prezimena. Zakon o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, 15. srpnja 2013. propisuje kako se *kratice naziva znanstveno-nastavnih i umjetničko-nastavnih radnih mjesta pišu se ispred imena i prezimena osobe koja je izabrana na navedeno radno mjesto.*³² Prema ovom zakonu neke se titule ipak pišu iza imena. To su nastavna zvanja na nastavnim radnim mjestima: predavač (pred.), viši predavač (v. pred.), profesor visoke škole (prof. v. š.), lektor, viši lektor, umjetnički suradnik, viši umjetnički suradnik i umjetnički savjetnik.

Kratice titula se kao i sve druge jednostavne kratice čitaju kao pune riječi te uvijek zadržavaju isti oblik, odnosno, ne mogu se sklanjati (dr. Gaj, od dr. Gaja).

³⁰ Stjepan Babić, Milan Moguš: *Hrvatski pravopis*, Školska knjiga, Zagreb, 2010., str. 72.

³¹ Institutski Pravopis, str. 77.

³² *Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju*, članak 45., https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_07_94_2132.html, 6. 12. 2017.

3.3. Znakovi i oznake

Kratice koje su česte u jeziku su znakovi, oznake i simboli. *Znakovi, oznake i simboli posebna su vrsta kratica i nisu predmet pravopisa jer oni u pravopis ulaze onako kako su određeni u pojedinim strukama, a one ih prihvaćaju onako kako je određeno međunarodnim dogovorom, međunarodnom praksom i zakonima.*³³

Iako mjerne jedinice (poput: *m* – metar, *mm* – milimetar, *g* – gram, *kg* – kilogram, *km* – kilometar, *a* – ar, *ha* – hektar, *s* – sekunda, *h* – sat) nisu pravopisno pitanje, u pravopisima ih možemo pronaći jer nisu u skladu sa standardnom upotrebom općih kratica.

Prema Zvonimiru Jakoboviću koji u članku *Mjerne jedinice u hrvatskom jeziku i pravopisu*³⁴ ističe kako je mjerne jedinice pogrešno nazivati kraticama već isključivo znakovima. Za to iznosi i nekoliko dokaza. Prvi je da se u drugim jezicima mjerne jedinice uvijek nazivaju znakovima, a ne kraticama. Drugi argument je da ne podliježu pravilima pisanja jednostavnih kratica te da iza njih nikad ne dolazi točka, osim kao redovita interpunkcija. Treći argument je da i međunarodne preporuke zabranjuju sklanjanje znakova kako ne bi došlo do nerazumijevanja. Kao najsnažniji argument iznosi: *Najvažnija tvrdnja je da su to znakovi mislenih količinskih pojmova, jednakih matematičkim, pa se s njima pri računanju jednako postupaju; na njih se primjenjuju matematičke operacije, množenja, dijeljenja, potenciranja itd.*³⁵ Dakle, na njih se primjenjuju matematička, a ne jezična pravila. Navodi i kako se za označavanje ne upotrebljavaju bilo kakva slova već slovni znakovi koji imaju potpuno određena tipografska svojstva. Tako za znak za metar imamo kurentno (malo) i uspravno slovo *m*, bez obzira na ostatak teksta. Ističe kako je onda nepravilno i nepotpuno reći kako da znak za metar slovo *m*, a *potpun je podatak da je to latinično, kurentno i uspravno slovo m.*³⁶

Osim mjernih jedinica ostale oznake su: strane svijeta međunarodne (*E* – east, istok; *N* – north, sjever; *S* – south, jug; *W* – west, zapad; *NE* – northeast –

³³ Babić, Moguš, 2010., str. 76.

³⁴ Zvonimir Jakobović: Mjerne jedinice u hrvatskom jeziku i pravopisu, *Jezik*, god. 41., br. 1, 1993., str. 16-22.

³⁵ Isto, str. 19.

³⁶ Isto.

sjeveroistok; *WSW* – west-southwest, zapad jugozapad...) i domaće (*I* – istok, *Z* – zapad, *S* – sjever, *J* – jug, *Jl* – jugoistok, *SSZ* – sjever-sjeverozapad..). Šahovske figure: *D* – dama, *K* – kralj, *L* – lovac, *P* – pješak, *S* – skakač. *T* – top. Veličina odjeće: *L* – large, *M* – medium, *S* – small, *XL* – extra large, *XS* – extra small, *XXL* – extra extra large. Novčane jedinice: *AUD* – australski dolar, *BAM* – bosanskohercegovačka konvertibilna marka, *CAD* – kanadski dolar, *GBP* – britanska funta, *NOK* – norveška kruna, *PLN* – poljski zlot, *USD* – američki dolar, *CHF* – švicarski franak, *HRK* – hrvatska kuna.

Upravo su novčane jedinice početkom 90-ih godina 20. stoljeća stvarale probleme jezikoslovcima. Naime, te oznake za novčane jedinice služe u međunarodnoj trgovini i komunikaciji, ali ih nije potrebno koristiti u svakidašnjoj, domaćoj upotrebi. Alemko Gluhak je u svojem članku: *Jesu li HRDi grdi?*³⁷ naveo problematično korištenje oznake za tadašnji hrvatski dinar – *HRD*. Ističe kako se najprije se čak mislilo uvesti kraticu *CRC* što nije bilo dobro jer po nikakvim pravilima Hrvatska na hrvatskom jeziku nije *CRoatia* pa se uvela nova kratica *HRD* – hrvatski dinar. Ta oznaka nije bila namijenjena komunikaciji u unutarnjem poslovanju već za međunarodno poslovanje te je pojedinci u svakodnevnoj komunikaciji ne trebaju upotrebljavati. Kako je tada stvarana samostalna Hrvatska, željelo se na sve načine probuditi nacionalni zanos i identitet pa je u tom poslužila i kratica nove hrvatske valute. *Problem je nastao kada se kratica počela pojavljivati svugdje: u cjenicima, izlozima, računima. Čak se i u razgovoru mogao čuti hrd (Plaća mi iznosi deset tisuća hrda). Moglo se vidjeti svakakvih kratica poput: HRD (najviše), hrd (također česta), hrv. din., hr. din., hr. d., h. d., hd., hd, din, pa čak i H. R. D. , h. r. d.*³⁸ Kratica je bila toliko raširena i dio svakidašnje upotrebe da je u listopadu 1993. godine u časopisu *Jezik*³⁹ predložena za najgoru riječ godine. Stjepan Babić poziva čitatelje da glasuju za ponuđene riječi od kojih su dvije kratice. Prva je *HRD*, hrvatski dinar, umjesto *hd*, koji se nepotrebno upotrebljava u domaćoj komunikaciji. Upozorava kako bi s dolaskom kune lako došlo do upotrebe kratice *HRK* u svakodnevnoj komunikaciji što

³⁷ *Jezik*, god. 40, br. 2, 33-64.

³⁸ Alemko Gluhak: *Jesu li HRDi grdi?* *Jezik*, god. 40, br. 2, 1992.

³⁹ Stjepan Babić: Najbolja i najgora riječ 1993. godine, *Jezik*, god. 41., br. 1, 1993., 61-62.

bi učinilo još veću štetu jer bi bilo trajno. Sljedeća kratica je *AIDS* jer iako raširena ima dvije bolje inačice *sida* i *kopnica*.

Danas se pravilno u svakidašnjoj pisanoj komunikaciji za kunu koristi *kn*, te za lipu *lp*.

Postoje i oznake za način i brzinu izvođenja glazbenog djela: *cresc* – *crescendo*; *decresc* – *decrescendo*; *f* – *forte*; *ff* – *fortissimo*; *p* – *piano*; *mp* – *mezzopiano*, *pp* – *pianissimo* i dr.

Oznake za kemijske elemente koje pišemo jednim ili dvama slovima bez točke od kojih je prvo ili jedino veliko: *Ac* – aktinij, *Ag* – srebro, *B* – bor, *Zn* – cink i dr.⁴⁰.

⁴⁰ Babić, Moguš, 2010., str. 77.

4. Gramatička svojstva kratica

Obične kratice se kao kratice ne mogu sklanjati, stoga i nemaju puno gramatičkih svojstava. Ipak, postoje kratice koje se pišu bez točke i sklanjaju se. To su kratice *gđa* (gospođa) i *gđica* (gospođica). Te su se kratice toliko ustalile da se i ne čitaju gospođa ili gospođica već samo *gđa* i *gđica* kako glasi sama kratica. Sukladno tome jer se ponašaju kao samostalne riječi, opće imenice dobivaju i gramatičke osobine i mogu se sklanjati.

Sklanjamo ih na sljedeći način: N – *gđa*; G – *gđe*; D – *gđi*, A – *gđu*; V – *gđo*; L – *gđi*; I – *gđom*. Kraticu *gđica* sklanjamo: N – *gđica*; G – *gđice*; D – *gđici*, A – *gđicu*; V – *gđice*; L – *gđici*; I – *gđicom*.

Množinski oblik kratica možemo iskazati udvajanjem slova: *č. ss.* (časne sestre), *gg.* (gospoda) ili množinskim morfemom u kratici: *oi.* (otoci). Iskazivanje množinskog oblika kratica nije često stoga se može označiti i kao jezična pogreška.

Dakle, gramatičke mijene kratica su rijetke i vezujemo ih uz dvije kratice *gđa* i *gđica*⁴¹.

⁴¹ Badurina, Marković, Mićanović, 2007., str. 180.

5. Pravopisna svojstva pokrata

Pokrate, složene kratice, kratice etikete nazivi su kojima se označava kratica pisana velikim slovima bez točke. Nazivamo ih još i akronimima.

Nastaju skraćivanjem jedne ili više riječi. *Jedne se složene kratice tvore od prvih slova višečlanih imena država, ustanova, poduzeća, stranaka, udruga, časopisa i sl. i pišu se velikim slovima bez točke, a druge od početnih slogova.*⁴² Uglavnom se sastoje samo od velikih slova, ali iznimno mogu sadržavati i malo slovo (Wi-Fi). Nakon pokrate se ne piše točka i mogu se sklanjati.⁴³

Pokrate mogu nastati kraćenjem jedne (*UV* – ultravioletni, *NKV* – niskokvalificirani, *PVC* – polivinil-klorid, *TV* – televizija) ili više domaćih riječi.

Imamo pokrate općih domaćih riječi poput: *DNK* – deoksiribonukleinska kiselina, *RNK* – ribonukleinska kiselina, *BDP* – bruto društveni proizvod, *PDV* – porez na dodanu vrijednost.

Kada kratimo više riječi češće se radi o vlastitoj imenici, nazivu neke države (*RH* – Republika Hrvatska; *SAD* – Sjedinjene Američke Države), institucije (*IHJJ* – Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, *HAZU* – Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti), poduzeća (*INA* – Industrija nafte), političke stranke (*HSU* – Hrvatska stranka umirovljenika), udruge (*GONG* – građani organizirano nadgledaju glasanje), časopisa (*GK* – Glas Koncila, *VL* – Večernji List), događaja (*ISAP* – Internacionalni sajam pršuta).

Ponekad u pokrati nemamo sva početna slova riječi u višejezičnom nazivu koji krata ili je u pokrati slovo koje nije početno slovo riječi u puno nazivu, imenu: *HAGENA* – Agencija za nadzor mirovinskih fondova i osiguranja, *HANFA* – Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga, *RODA* – Roditelji u akciji.

Kako se pokrate pišu velikim slovom ponekad dolazi do zabune u pisanju punoga naziva. Najčešća pogreška ovog tipa je kod pisanja Matice hrvatske. Matica hrvatska kulturna je ustanova, a kako se u njezinom nazivu nalazi i riječ hrvatska koja je naziv za državu ljudi često griješe kod pisanja velikog slova. Također, zabuni doprinosi i kratica koja je pisana velikim slovima *MH*. Pravila o pisanju pokrata su

⁴² Babić, Moguš, 2010., str. 74.

⁴³ Više u poglavlju Gramatička svojstva pokrata.

jasna, kao i o pisanju velikih slova u imenima ustanova i ona se zbog stvaranja pokrata ne mijenjaju.

Kod kraćenja višočlanih naziva veznici i prijedlozi se u pravilu izostavljaju: *HAZU* – Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, *FER* – Fakultet elektrotehnike i računarstva, *ZKP* – Zakon o kaznenom postupku. Katkad se veznici ipak pišu i to malim slovom: *BiH* – Bosna i Hercegovina, *RRiF* – Računovodstvo, revizija i financije.

Dvoslove (dž, nj, lj) u pokratama pišemo s oba člana, i to velikim slovima: *HLJK* – Hrvatska ljekarnička komora; *NJJK* – njemački jezik i književnost.

Osim stvaranja domaćih pokrata u jeziku je često preuzimanje pokrata iz stranih jezika. Prvi jezik iz kojeg se preuzimaju pokrate je latinski, pogotovo u administrativnom stilu: *L. S.* – *locus sigilli* – mjesto pečata; *N. B.* – *nota bene* – pazi dobro, napomena; *N. N.* – *nomen nescio* – ne znam ime, netko nepoznat.

Imamo preuzetih pokrata i iz drugih jezika, u posljednje vrijeme najviše iz engleskoga jezika. To kao i u slučaju s domaćim riječima mogu biti opće riječi i imena. Neke opće riječi su: *ADHD* – *attention deficit and hyperactivity disorder*; *AIDS* – *acquired immune deficiency syndrome*, *CD* – *compact disc*; *LED* – *light-emitting diode*; *WC* – *water closet*. Imena čije pokrate preuzimamo su: *BMW* – *Bayerische Motoren Werke* (njemački jezik); *FIFA* – *Fédération Internationale des Football-Associations* (francuski jezik); *USA* – *United States of America*; *WHO* – *World Trade Organization*; *FBI* – *Federal Bureau of Investigation* (engleski jezik).

Ponekad se pokrata može osamostaliti, leksikalizirati kao imenica. *Ako se složena kratica potpuno osamostali kao imenica, za nju prestaju vrijediti pravila o pisanju kratica.* Tada se pokrati samo početno slovo piše veliko, ako se radi o pokrati naziva: *Nama* – Narodni magazin, *Vama* – Varaždinski magazin, *Roma* – Robni magazin; *Benelux* – Belgique, Nederland, Luxembourg.⁴⁴

⁴⁴ Badurina, Marković, Mićanović, 2007., str. 183.

6. Izgovor pokrata

Obične kratice čitamo kao riječ koju zamjenjuju, dakle, u skraćenom obliku se ne čitaju. Osim kod kratica *gđa* i *gđica* za koje vrijede i drugačija pravila nego kod ostalih kratica, te se one mogu i sklanjati.

Kod pokrata je situacija drukčija te pokrate čitamo upravo u skraćenom obliku, rijetko izgovaramo puni naziv koji pokrata zamjenjuje. Čitanje pokrata važno nam je kod određivanja roda pokrate, sklonidbe i tvorbe izvedenica stoga je važno znati pravila čitanja pokrata.

Čitanje domaćih pokrata se načelno izvodi na tri načina:

1. čitanje prema naziva slova: *RH* [er-ha] – Republika Hrvatska, *DVD* [de-ve-de] – dobrovoljno vatrogasno društvo, *HNK* [ha-en-ka] – Hrvatsko narodno kazalište, *SAD* [es-a-de] – Sjedinjene Američke Države, *EU* [e-u] – Europska unija, *UN* [u-en] – Ujedinjeni narodi.

2. čitanje pokrata kao osamostaljenih leksičkih jedinica: *FER* [fer] – Fakultet elektrotehnike i računarstva, *MUP* [mup] – Ministarstvo unutarnjih poslova, *HAK* [hak] – Hrvatski autoklub, *USKOK* [uskok] – Ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminala.

3. slovkanje, a svako je slovkanje sa šva (ə): *DLJI* [d-lj-i] – Dubrovačke ljetne igre, *JMBG* [j-m-b-g] – jedinstveni matični broj građanina, *SFRJ* [s-f-r-j] – Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija, *HLJK* [h-lj-k] – Hrvatska ljekarnička komora.

Kod čitanja pokrata iz stranih jezika često imamo nedoumice, dvostrukosti i pogreške. *Na koji će se način kratica pročitati, ovisi o njezinu glasovnome sastavu. Ako glasovnim sastavom kratica odgovara riječima hrvatskog jezika, čita se kao riječ. Ako se kratica ne može pročitati kao hrvatska riječ, ona se u praksi čita prema hrvatskim (ili rjeđe prema engleskim, npr. FBI – ef bi aj) nazivima slova.*⁴⁵

Pokrate iz stranih jezika uglavnom preuzimamo u nepromijenjenom pisanom obliku u hrvatski jezik. Postoji nekoliko mogućnosti čitanja. Mogu se čitati kao riječi ili po imenima slova. Ako se čitaju kao riječi mogu se čitati:

⁴⁵ Anđela Frančić, Lana Hudiček, Milica Mihaljević: *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2005., str. 176.

1. kao riječi iz jezika iz kojeg su preuzete: *CAD* [ked] – *computer-aided design*, uz zamjenu glasova kojih u hrvatskome jeziku nema najbližim hrvatskim glasovima

2. kao hrvatske riječi: *ASCII* [asci] uz [aski] – *American Standard Code for Information Interchange*, *IRC* [irc] – *Internet Relay Chat*.

Ako se čitaju po imenima slova, mogu se čitati:

1. po imenima slova jezika iz kojeg su preuzete: *IBM* [aj-bi-em] – *International Business Machines*, *PC* [pi-si] – *personal computer*, *BCG* [be-se-že] – *Bacillus Calmette-Guérin*.

2. po hrvatskim imenima slova, npr. *PL 1* [pe-el-jedan] – *Programming Language One*, *HTML* [ha-te-em-el] – *HyperText Markup Language*, *DVD* [de-ve-de] uz [di-vi-di] – *digital video disc*.⁴⁶

Norma preporučuje da se pokrata čita prema hrvatskim nazivima slova jer govornik ne mora znati iz kojeg je jezika pokrata ni kako se zovu slova u tom jeziku.

Često se pogrešno čita pokrata *PTSP* [pi-ti-es-pi]. Pokrata je nastala od hrvatskog naziva bolesti posttraumatski stresni poremećaj, stoga je treba čitati [pe-te-es-pe]. Engleski naziv je *posttraumatic stress disorder* – *PTSD* [pi-ti-es-di]. Događa se da hrvatsku pokratu čitamo kao da je engleska, a one uopće nisu jednake po izrazu.

Jezikoslovci u svojim jezičnim priručnicima često upozoravaju na čitanje pokrate *PR* [pi-ar] – *public relations*. Iako u hrvatskom jeziku imamo sintagmu koja označava isto, odnosi s javnošću, često se koristi upravo ova pokrata. Ako već koristimo ovu pokratu trebali bismo je izgovarati po hrvatskim nazivima slova, dakle [pe-er].

Problematično je i čitanje kratice *WWW* na hrvatskome jeziku. Najčešće se čuje *ve-ve-ve*, što bi značilo da je kratica *VVV*. Trebalo bi čitati *duplo ve duplo ve duplo ve* ili *trostruko duplo ve*⁴⁷.

Puno pokrata je u hrvatski jezik došlo iz engleskoga računalnog nazivlja stoga u toj domeni imamo puno neujednačenosti i pokratu čitamo na nekoliko načina.

⁴⁶ Milica Mihaljević: *Kako se na hrvatskome kaže WWW?*, kroatistički pogled na svijet računala, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2003., str. 99.

⁴⁷ Anđela Frančić, Lana Hudiček, Milica Mihaljević: *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2005., str. 177.

Ponekad se uz pokratu iz engleskog dodaje domaća riječ koja je već sadržana u pokratu pa dolazi do pleonastičke konstrukcije.

ASCII-kod – American Standard Code for Information Interchange – Američki standardni kod za razmjenu informacija kod

CPU-jedinica – Central Processing Unit – centralna procesorska jedinica jedinica

EBCDIC-kod – Expanded Binary Coded Decimal Interchange Code – prošireni binarno kodiran decimalni kod za razmjenu kod

*RAM-memorija – Random Access Memory – memorija s izravnim pristupom memorija.*⁴⁸

Neke pokrate iz stranih jezika nisu prilagođene hrvatskom glasovnom sustavu. Tako je i s pokratom *AIDS*. *AIDS* je pokrata preuzeta iz engleskoga jezika (*acquired immune deficiency syndrome*) te nije prilagođena hrvatskom jeziku, ne uklapa se u hrvatski glasovni sustav. Ponajprije jer počinje samoglasnicima, a završava netipičnim suglasničkim skupom *-ds*. Ovaj suglasnički skup jednačenjem po zvučnosti postaje *-ts*, a *-ts* postaje *-c*, a *i* se zamjenjuje s *j*. Tako da je hrvatski izgovor *êjc* ili *ejdz* što je neprihvatljiva i nepotrebna tuđica. Umjesto *AIDS* jezikoslovci preporučuju korištenje pokrate *SIDA*. *SIDA* ili *sida* je pokrata iz francuskoga jezika (*Syndrome d'ImmunoDéficiency Acquisée*). U našoj praksi prevladava naziv *sida*, a to je dobro jer se on potpuno uklapa u naš jezični sustav svojim glasovnim sastavom, naglaskom i sklonidbom: *sída, sidē, sídi, sídu...*, kao naša riječ *vila*. To je dakle preuzeta francuska skraćunica i piše se malim slovima.⁴⁹ Alternativa korištenju stranih pokrata je i naša riječ koju predlaže liječnik i književnik Drago Štambuk, *kopnica*, koja odgovara i simptomima bolesti od koje se kopni, slabi.

Čitanje pokrata vrlo je važno jer nam upravo ono kazuje rod pokrate i omogućava daljnje prilagođavanje jeziku. Dok domaće pokrate nisu problematične u svojem čitanju, kod stranih imamo mnogo nedoumica i raznih pogrešnih rješenja. Norma hrvatskoga standardnoga jezika preporučuje čitanje pokrate kao domaće riječi, ili ako ju se izgovara prema nazivima slova da to budu nazivi hrvatskih, a ne stranih slova.

⁴⁸ Milica Mihaljević: *Hrvatsko računalno nazivlje, jezična analiza*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 1993., str. 26.

⁴⁹ Stjepan Babić: *Hrvatska jezikoslovna čitanka*, Globus, Zagreb, 1990., str. 107.

7. Gramatička svojstva pokrata

Pokrate možemo gramatički istraživati jer one imaju rod i možemo ih sklanjati.

Rod pokrata se određuje prema izgovoru. Kratice muškoga roda možemo prepoznati jer izgovorno završavaju:

a) na suglasnik: *MORH* [morh], *UN* [u-en], *HAK* [hak], *MUP* [mup]

b) na samoglasnike *e*, *i*, *o*, *u*: *HNB* [ha-en-be], *KBC* [ka-be-ce], *FOI* [foi], *NATO* [nato], *HAZU* [hazu]

c) na naglašeno *a*, ali i *ha* i *ka*: *DNA* [de-en-a], *HDKA* [ha-de-ka-a], *HNK* [ha-en-ka], *MH* [em-ha]⁵⁰

Pokrate ženskoga roda možemo prepoznati po tome jer završavaju na nenaglašeno *-a*: *CIA* [ci(j)a], *INA* [ina], *NASA* [nasa], *FIFA* [fifa], *CEFTA* [cefta], *ETA* [eta], *IRA* [ira], *DINA* [dina], *HINA* [hina], *KUNA* [kuna].

Kada određujemo rod kratice, gledamo kojim slovom završava kratica, a ne kako završava puni naziv. Dakle, kratica *SAD* [es-a-de] je imenica muškoga roda jer završava na suglasnik *-d*, iako je puni naziv ženskoga roda (Sjedinjene Američke Države).

Kratice *RH*, *MH* i *HAZU* mogu biti i ženskoga roda jer su to u punom nazivu, ali su tada nesklonjive (Vlada *RH*, zgrada *HAZU*) i slažu se s atributom ženskoga roda (lijepa naša *RH*, slavna *HAZU*).

Zaključujemo da neke pokrate ne moraju biti istoga gramatičkoga roda niti moraju imati istu vrstu sklonidbe kao višočlani nazivi prema kojima su napravljene.

Pravilno određivanje roda pokrata važno je kod deklinacije te pri izvođenju pridjeva, imenica i glagola.

Deklinacija pokrata izvodi se na dva načina. Ako pokrata zadržava obilježja pokrate i piše se velikim slovima, onda gramatički nastavak malim slovima dodajemo nominativnom obliku pokrate, a između umećemo spojnicu.

⁵⁰ Badurina, Marković, Mićanović, 2007., str. 182.

Tablica 1 Deklinacija pokrata

Nominativ	HAZU	MUP	NATO	ZET	HNK
Genitiv	HAZU-a	MUP-a	NATO-a	ZET-a	HNK-a
Dativ	HAZU-u	MUP-u	NATO-u	ZET-u	HNK-u
Akuzativ	HAZU	MUP	NATO	ZET	HNK
Vokativ	HAZU	MUP	NATO	ZET	HNK
Lokativ	HAZU-u	MUP-u	NATO-u	ZET-u	HNK-u
Instrumental	HAZU-om	MUP-om	NATO-om	ZET-om	HNK-om

Pokrate ženskoga roda, koje završavaju na *-a* čitamo bez izgovaranja posljednjeg glasa, ali ga bilježimo u pismu: N – *INA* [ina]; G – *INA-e* [ine]; D – *INA-i* [ini]; A – *INU* [inu]; V – *INA* [ina]; L – *INA-i* [ini], I – *INA-om* [inom].⁵¹

Kod pokrata koje je u izgovoru završavaju na *-i* prije obličnih i tvorbenih nastavka, a nakon spojnice se umeće glas *-j*: N – *ACI*, G – *ACI-ja*; D – *ACI-ju*; A – *ACI*; V – *ACI*; L – *ACI-ju*; I – *ACI-jem*.⁵²

U *Pravopisu* autora Badurine, Markovića i Mićanovića u rječniku kratica se navode kratice koje završavaju na *-i*, ali se između spojnice i nastavka ne umeće glas *-j*: *TDI* (*turbo direct injection*), *TDI-a*; *UPI* (*United Press Internation*), *UPI-a*; *HDI* (*high diesel injection*), *HDI-a*; *HMI* (Hrvatska matica iseljenika), *HMI-a*.

Hrvatski računalni pravopis također ne umeće *-j* između spojnice i nastavka kod kratica na *-i*, stoga navode primjer: *Danas sam bio u OKI-u*.⁵³

Kad dekliniramo pokrate koje u pismu završavaju na *-i*, ali u izgovoru ne, ne umećemo glas *j*, ispred tvorbenih i obličnih nastavaka: N – *CSI*; G – *CSI-a*; D – *CSI-u*; A – *CSI*; V – *CSI*; L – *CSI-u*; I – *CSI-em*.

Pokrate koje se izgovaraju prema nazivima slova poput *CD*, *SMS*, *MMS*, *DVD* imaju dugu množinu. Naime, kako navedene pokrate izgovaramo prema nazivima slova, svako slovo ima svoj naglasak pa se na nju primjenjuje pravilo koje se odnosi

⁵¹ Institutski Pravopis, 2013., str. 80.

⁵² Isto.

⁵³ Slaven Batnožić, Branko Ranilović, Josip Silić: *Hrvatski računalni pravopis*, Matica hrvatska i SYS, informacijski sistemi, Zagreb, 1996., str. 46.

na jednosložne imenice muškoga roda što znači da imaju dugu množinu: N jd. – *CD* [ce-de], N mn. – *CD-ovi* [ce-de-ovi], N jd. – *SMS* [es-em-es], N mn. – *SMS-ovi* [es-em-es-ovi]. Kod korištenja pokrate *SMS* često dolazi do redundancije, kada uz pokratu *SMS* dodajemo i imenicu poruka. Naime, pokratu smo preuzeli iz engleskoga jezika koja u punom obliku glasi *short message service*, što bi u prijevodu bilo servis kratkih poruka. Dakle, pokrata *SMS* već u sebi sadrži riječ poruka pa je tu riječ nepotrebno dodavati uz pokratu.

Većina se pokrata može sklanjati osim sljedećih: *RH* – Republika Hrvatska, *BiH* – Bosna i Hercegovina, *BDM* – Blažena Djevica Marija, *BMG* – Baltazar, Melkior i Gašpar, *INRI* – *Iesus Nasarenius rex iudaeorum*. Pokrate koje sadržavaju pokratu *RH*, poput *MORH*, *OSRH* ne spadaju u ovu skupinu i podliježu pravilima sklonidbe pokrata.

Drugi način dekliniranja pokrata odnosi se na pokrate koje su se leksikalizirale te za njih prestaju vrijediti pravila koja vrijede za pokrate. Te se pokrate pišu poput imenica, dakle malim slovima, osim ako je posrijedi vlastito ime, tada se prvo slovo piše veliko (*Hina*, *Ina*, *Nama*, *Zet*). Iz stranih jezika preuzeli smo i neke također leksikalizirane pokrate poput *Interpol* (*International Telecommunications Satellite Consortium*), *aids* (*acquired immune deficiency syndrome*), *gulag* (*Glavnoe upravlenie ispravitel'no-trudovyh lagerej i kolonij*), *radar* (*radio detection and ranging*), *laser* (*light amplification by stimulated emission of radiaton*).

Budući da su pokrate postale imenice, tada za njih vrijede pravila dekliniranja imenica te se oblični i tvorbeni nastavci ne odvajaju spojnicom: N – *Hina*, G – *Hine*, D – *Hini*, A – *Hinu*, V – *Hina*, L – *Hini*, I – *Hinom*.

Leksikalizirane pokrate koje završavaju na nenaglašeno -o mijenjaju sklonidbeni tip: N – *Gestapo* (*Geheime Staatspolizei*), G – *Gestapa*, D – *Gestapu*; A – *Gestapo*, V – *Gestapo*, L – *Gestapu*, I – *Gestapom*.

Neke se pokrate mogu pisati leksikalizirano ili u obliku pokrate, te se tako mogu deklinirati na dva načina. Pokrate poput: *Ina/INA*, *Hina/HINA*, *Zavnoh/ZAVNOH*, *Cefta/CEFTA*, *Nasa/NASA* možemo deklinirati ili kao pokrate ili kao imenice.

N – *Ina*, G – *Ine*, D – *Ini*, A – *Inu*, L – *Ini*, I – *Inom* i

N – *INA*, G – *INA-e*, D – *INA-i*, A – *INA-u*, , L – *INA-i*, I – *INA-om*.

Babić i Moguš u svojem *Pravopisu* iz 2010. donose drugačija pravila o sklanjanju ovih vrsta pokrata. Za razliku od ostalih autora, ali i njihovih prijašnjih izdanja, navode: *Tako se sklanjaju i kad se pišu velikim slovima: INA, INE, s INOM, u UDBINIM zatvorima... Pogrešno ih je sklanjati i pisati drukčije, npr.: INA-e, INA-in projekt, optužuju CIA-u, u IRA-inim arsenalima, okrivljuje IRA-u, namještenici NASA-e.*⁵⁴

Pokratama možemo odrediti rod i sklanjati ih u skladu s njihovim oblikom, jesu li ostale u obliku pokrate ili su se leksikalizirale. Ako su ostale u obliku pokrate, pišemo ih velikim slovima, a tvorbene i oblične nastavke pišemo nakon izvornoga oblika pokrate i spojnice. Kada postanu samostalne imenice, tada za njih vrijede pravila dekliniranja imenica. Kod pokrata koje mogu imati oba oblika važno je biti dosljedan u jednom od načina sklanjanja.

⁵⁴ Babić, Moguš, 2010., str. 76.

8. Tvorba riječi i pokrate

Kratice i pokrate su u jeziku sve češće. Dva glavna načela koja moramo poštivati kod stvaranja kratica i pokrata jesu ekonomičnost i razumljivost. Prema načelu ekonomičnosti u pokrati je poželjno da je što manje slova, jer se kratice i pokrate i stvaraju zbog uštede prostora. Načelo razumljivosti također je neophodno jer kratica ili pokrata moraju ukazivati na punu riječ, riječi ili naziv te biti jasne i razumljive.

Tvorba običnih kratica pravopisno je pitanje te se o njemu već pisalo u poglavlju *Pravopisna svojstva kratica*. Pokrate su već samostalne riječi pa je njihova tvorba, dio tvorbe riječi u hrvatskom jeziku. Osim tvorbe samih pokrata, pokrate sudjeluju u tvorbi drugih riječi: imenica, pridjeva i glagola.

Domaće pokrate se tvore na osnovi nekoliko riječi, odnosno ujedinjavanjem njihovih dijelova. To može biti ujedinjavanjem početnih slova ili glasovnih skupina.

a) početnih slova: *HAZU* (Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti)

b) glasovnih skupina: *Nama* – Na(rodni) ma(gazin), *Varteks* – Var(aždinski) teks(tilni) kombinat.

Dijelovi osnovnih riječi ulaze u složenu skraćenicu bez obzira na morfemsku granicu, pa čak u bez obzira na podjelu na slogove.⁵⁵

Imamo nekoliko tvorbenih uzoraka:

1. Uzorak početnih slova

U ovoj skupini razlikujemo glasovne i slovne pokrate. Dakle, one koje se čitaju po nazivima slova (*HZZO* – Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje) i one koje čitamo kao glasovnu cjelinu (*FER* – Fakultet elektrotehnike i računarstva).

*Neke se složene skraćenice obično pišu velikim slovima, npr. VIS (Varaždinska industrija svile) da bi se grafijski razlikovale od druge riječi, npr. Vis (ime jadranskom otoku). Slovne složene skraćenice pišu se samo velikim slovima.*⁵⁶

2. Slogovni uzorak

⁵⁵ Eugenija Barić i dr.: *Hrvatska gramatika*, Školska knjiga, Zagreb, 1995., str. 299.

⁵⁶ Isto, str. 300.

Pokrate stvorene ovim tvorbenim uzorkom se sastoje od početnih slogova ili početnih dijelova osnovnih riječi. *INA, Ina*, – I(ndrustija) na(fte); *Nolit* – No(va) lit(eratura) .

3. Mješoviti uzorak

Ovaj uzorak je kombinacija uzorka početnih slova i slogovnog uzorka.

Hina, HINA – H(rvatska) in(formativna) a(gencija); *HVIDRA* – H(rvatski) v(ojni) i(nvalidi) D(omovinskog) ra(ta).

Složene skraćenice imaju gramatički rod, uglavnom se dekliniraju, imaju naglasak i sudjeluju u tvorbi.

Skraćivanjem, osim pokrata i kratica, mogu nastati nove riječi kao *àuto* i *kíno* koje su nastale skraćivanjem riječi *automòbil*, *kinematògraf*, ali su rijetke su u hrvatskom standardnom jeziku.

Uz kratice imamo i izvedenice od njih, imenice, pridjeve i glagole.

Od pokrata se često tvore imenice koje označavaju pripadnike stranaka i pokreta, zaposlenike nekog poduzeća ili ustanova. Tako imamo *ZET-ovac/zetovac*, *HDZ-ovac/hadezeovac*, *SDP-ovac/esdepeovac*, *HNS-ovac/haenesovac*, *MUP-ovac/mupovac*, *NATO-ovac/natoovac*, *FER-ovac/ferovac*. Možemo ih pisati na oba navedena načina, ali predlaže se pisati ih kao što ih čitamo. Ponekad ih se zbog njihova podrijetla pogrešno stavlja pod navodnike. No pravilo je jasno: *pripadnike stranaka i pokreta, baš kao i poduzeća i ustanova, pišemo kao opće imenice, bez navodnika i polunavodnika.*⁵⁷ Piše se stoga: *zetovci, hadezeovci, esdepeovci*.

Prema *Hrvatskom pravopisu*, iz 2007. godine, autora Badurine, Markovića, Mićanovića, od pokrata možemo i tvoriti jednopojmovne imeničke složenice kod kojih je prvi dio složena kratica, a drugi opća imenica. Takve imeničke složenice pišemo sa spojnicom između pokrate i imenice. Neke jednopojmovne imeničke složenice s pokratom su: *ABS-kočnice (Anti-lock Braking System)*, *ETCS-bodovi (European Credit Transfer System)*, *GMO-proizvod (Genetski modificirani organizmi)*, *LCD-ekran (liquid crystal display)*, *POS-uređaj (Point Of Sale)*, *REM-faza (rapid eye movement)*.

⁵⁷ Maja Matković: *Jezični savjetnik - iz prakse za praksu*, Škoripion, Zagreb, 2006., str. 23.

Prema institutskom *Pravopisu* iz 2013. godine, svezu pokrate i imenice pišemo kao dvije riječi. Ne povezujemo ih spojnicom, a pokrata se u svezi ne sklanja. Neki primjeri su: *ACI marina*, *IP adresa*, *PEN klub*, *SF roman*, *SIM kartica*.

Postoji još jedan način tvorbe koji uključuje kratice, a to je sastavljanje imena od dviju samostalnih imenica: *Drvopromet* – drvo + promet; *Drvorad* – drvo + rad; *Mesopromet* – meso + promet. Ovaj način nastao je po modelima iz engleskoga i njemačkoga jezika i to nije sustavni način tvorbe složenica te takav način tvorbe treba izbjegavati u hrvatskom jeziku.

Pridjevi se od pokrate tvore dodavanjem nastavka na pokratu s time da se između pokrate i nastavka piše spojnica.

Možemo tvoriti posvojne pridjeve na *-ov,-ev* i *-in*: *MUP-ov*, *DVD-ov*, *FOI-jev*, *ACI-jev*⁵⁸, *CIA-jin*, *INA-in*⁵⁹.

Važno je uvijek dodavati čitav nastavak na kraticu i ako ona završava na jedno slovo nastavka poput kratice *NATO*, *NATO-ov* jer su nastavci za posvojne pridjeve *-ov*, *-ev*, *-in* i to treba biti vidljivo u izvedenicama.

Nastavci se pišu odvojeno od pokrate osim kod posvojnih pridjeva od pokrata poput *CARnet* i *HRTi* gdje se nastavak piše bez spojnice (*CARnetov*, *HRTijev*) jer se njihov završni dio piše malim slovima.⁶⁰

Tvorba glagola iz pokrata nije česta u standardnom jeziku i u literaturi nemamo puno podataka o njoj, ali postoje primjeri koji su uglavnom vezani uz žargon poput: *SMS-at*⁶¹, *esemesati* (slati SMS-ove), *IRC-ati*, *ircati*⁶² (komunikacija preko servisa IRC - *Internet Relay Chat* - koji omogućuje interaktivnu komunikaciju između više korisnika), *PDF-irati*, *pedeefirati*⁶³ (spremati datoteke na računalu u PDF-*Portable Document Format*).

⁵⁸ Kod pokrata koje u izgovoru završavaju glasom i iza spojnice umeće se *-j-* ispred obličnih i tvorbenih nastavaka.

⁵⁹ Kod pokrata ženskoga roda u kosim padežima i izvedenicama završno se *-a* piše, ali se ne čita.

⁶⁰ Goranka Blagus Bartolec i dr.: *555 jezičnih savjeta*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2016.

⁶¹ Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Željko Jozić, gl. urednik, *Hrvatski pravopis*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2013., str. 80.

⁶² Milica Milhaljević: *Kako se na hrvatskom kaže WWW?*, Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Vol.25 No.1 Lipanj 1999., <http://hrcak.srce.hr/69156>, 10. 11. 2017. str. 241

⁶³ Marko Kovačić: *Jezično ravnodušje*, 54/2, 2007., <http://hrcak.srce.hr/46025>, 10. 11. 2017., str. 66.

Pokrate tvorimo po dva osnovna načela ekonomičnost i razumljivost i po tri tvorbena uzorka. Kako su pokrate česte u jeziku postale su i tvorbeno plodne. Od njih možemo tvoriti imenice, pridjeve i glagole. Dok su glagoli još uvijek vezani za žargon, imenice i pridjevi već su dio standardnoga jezika.

9. Skraćivanje riječi i funkcionalna raslojenost

Da bismo sagledali kako se kratice upotrebljavaju u svakodnevnom, suvremenom, standardnom jeziku, istraživali smo novinske, administrativne i znanstvene tekstove jer su to stilovi koji pripadaju i normativistici. Istraživalo se županijski dnevni list *Glas Istre* (209, 4. i 5. 8. 2002.; 209, 6. 8. 2007.; 267, 29. 9. 2017.; 209, 2. 8. 2017.), službeno glasilo RH, *Narodne novine* (80, 1. 8. 2007.; 80, 9. 7. 2009.; 80, 2. 7. 2014.; 80, 16. 8. 2017) i znanstvene časopise: *Časopis Jezik* (god. 64., br. 2., 41-80., Zagreb, 2017.), *Časopis za suvremenu povijest* (god. 49, br. 2, 2017.), *Geodetski list*, (god. 71 (94), br. 2, 2017.). Navedene se brojeve pomno iščitavalo te se bilježila upotreba kratica i pokrata.

9.1. Skraćivanje riječi u novinskim tekstovima

Za istraživanje publicističkoga stila se analiziralo dnevne, županijske novine *Glas Istre*. *Glas Istre* novine su koje u Istri izlaze kao dnevni list od 1969. godine. Najčitanije su i najpopularnije novine na istarskom poluotoku stoga je odabir ovih dnevnih novina bio logičan izbor za istraživanje stanja u jeziku u publicističkom stilu u ovom dijelu Hrvatske.

Za ovo istraživanje analiziralo se nekoliko brojeva iz 2017. godine te broj 209 iz 2007. i 2002. godine.

U tekstovima se često pojavljuju pokrate, dok su kratice uglavnom rezervirane za margine, oglase, obavijesti, natječaje.

Pokrate su jezično zanimljivije, njihovu smo upotrebu odlučili u ovom radu prikazati. Obratili smo pozornost na to kako se provodi: sklonidba (umeće li se *j* kod onih koje završavaju na *-i*, poštuje li se duga množina kod pokrata koje izgovaramo po nazivima slova, poštuje li se pravilo o nesklonjivim pokratama), imamo li primjere leksikaliziranih pokrata i kako se one sklanjaju te kako se tvore imenice, pridjevi i glagoli.

Skлонidba domaćih pokrata se uglavnom ispravno provodi:

Nakon Gračišća i Cerovlja, punionicu električnih bicikala dobio je i Tinjan, kao već treći na području TZ-a središnje Istre. (GI, 209, 2. 8. 2017., 12)

Tako je otprilike glasila ovogodišnja vijest o uvođenju nove redovne avionske linije, no koja sa SAD-om ne spaja ni Zagreb, ni Dubrovnik, ni bilo koju hrvatsku zračnu luku, već Prištinu. (GI, 209, 6. 8. 2007., 3)

Nakon kraćih konzultacija sa žiteljima, obratio nam se Nevio Prenc, predsjednik Vijeća MO-a Veli Vrh. (GI, 209, 4. i 5. 8. 2002., 3)

Ali se u nekim slučajevima ne provodi dosljedno:

Kada je prije četiri mjeseca najavljeno raskidanje ugovora s Viaduktom, u HC su isticali kako je cilj kroz najviše 45 do 60 dana pronaći novog izvođača te da će pri odabiru važan faktor biti rok dovršetka mosta. Proljeće iduće godine ne bi se smjelo prekoračiti, poručio je tada Josip Škorić, direktor HC-a. (GI, 209, 2. 8. 2017., 6)

Pokrata HC [ha-ce] skraćeni je naziv za poduzeće Hrvatske ceste. Muškog je roda jer izgovorno završava na glas -e. Deklinacija je sljedeća: N – HC, G – HC-a, D – HC-u, A – HC, V – HC, L – HC-u, I – HC-om.

U prvoj rečenici pokratu treba staviti odgovarajući oblik – HC-u. Ispravno bi onda rečenica glasila: *Kada je prije četiri mjeseca najavljeno raskidanje ugovora s Viaduktom u HC-u su isticali kako je cilj kroz najviše 45 do 60 dana pronaći novog izvođača te da će pri odabiru važan faktor biti rok dovršetka mosta.*

Sklonidba stranih pokrata

Prema ocjenama GFN-a, optimizma se može naći čak i u Kini: u posljednjem petogodišnjem planu razvitka, ta se zemlja zauzela za stvaranje "ekološke civilizacije". (GI, 209, 2. 8. 2017., 6)

Do trećeg uspjeha karijere i sezone Hamilton je stigao pobijedivši u 11. utrci sezone, ispred Finca Kimija Raikkonena u »Ferrariju«, Nijemca Nicka Heidfelda u »BMW-u«, te klupskog kolega Španjolca Fernanda Alonsa, iskoristivši ogromnu prednost koju je imao najboljom startnom pozicijom. (GI, 209, 6. 8. 2007., 21)

Na jučerašnjem sastanku koji je predsjednik Uprave ACI-ja Duško Mrduljaš u Splitu trebao održati s direktorima marina južnog i srednjeg Jadrana, od njih 12 pozivu se odazvao samo jedan, koordinator za južni i srednji Jadran i direktor splitske marine ACI-ja Mateo Tramuntana. (GI, 209, 4. i 5. 8. 2002., 6)

Glas j se umeće kod pokrata koje završavaju na -i.

Top lista najtraženijih CD-a

Najtraženiji CD-i prema podacima Sveučilišne knjižare »Nova« iz Rijeke, Trpimirova 5, prve multimedijalne knjižare u Hrvatskoj (www.svezdnar.com – WAP adresa: Svezdnar.com/wap/svedznar.wml)

Odluka je na vama, jer naši ISP-i nude potpuno besplatno 10 MB prostora. (GI, 209, 4. i 5. 8. 2002., 34)

Problematično je pisanje duge množine kod pokrata iz stranih jezika koje čitamo prema nazivima slova i svako slovo ima svoj naglasak pa se na nju primjenjuje pravilo koje se odnosi na jednosložne imenice muškog roda što znači da imaju dugu množinu: N jd. *CD* [ce-de], N mn. *CD-ovi* [ce-de-ovi]; N. jd. *ISP* [i-es-pe], N mm. *ISP-ovi* [i-es-pe-ovi].

Ispravno je: Top lista najtraženijih CD-ova. Najtraženiji CD-ovi prema podacima Sveučilišne knjižare »Nova« iz Rijeke (...).

Odluka je na vama, jer naši ISP-ovi nude potpuno besplatno 10 MB prostora.

Primjeri ispravne sklonidbe pokrata u novijim izdanjima:

Dokaze za te svoje tvrdnje Todorčić nije ponudio, odnosno na blog nije stavio navedeni mail i SMS, ali tvrdi da se SMS-ovi i mailovi mogu sačuvati, a reakciju potpredsjednice Dalić sinoć nismo uspjeli dobiti. (GI, 267, 29. 9. 2017., 3)

Iako je deklinacija pokrate SMS pravilna, u ovom primjeru nalazimo englesku riječ *mail*. *Mail* se u ovom slučaju odnosi na *e-mail* odnosno elektroničku poštu, engleski naziv. Hrvatska inačica je e-pošta ili e-poruka. Bolje bi bilo napisati:

Dokaze za te svoje tvrdnje Todorčić nije ponudio, odnosno na blog nije stavio navedenu e-poruku i SMS, ali tvrdi da se SMS-ovi i e-poruke mogu sačuvati, a reakciju potpredsjednice Dalić sinoć nismo uspjeli dobiti.

Česta je i tvorba imenica iz pokrata, i to uglavnom pripadnika političkih stranaka.

Splitska policija privodi kriminalističko istraživanje u slučaju u kojem je njima, ali i Državnom odvjetništvu, Inicijativa mladih za ljudska prava iz Zagreba dostavila

zahtjev za postupanjem prema splitskom HDZ-ovcu i bivšem gradskom vijećniku Hrvoju Marušiću (...) (GI, 209, 2. 8. 2017., 2)

Kako je istaknuo Grubišić, mladi HNS-ovci zalagat će se za uvođenje sustava kreditiranja studenata, što je prva pokrenula Varaždinska županija (...)(GI, 209, 6. 8. 2007., 4.)

I iz HSS-a su tako, zbog neslaganja s politikom Zlatka Tomčića morali otići nekada visoko pozicionirani HSS-ovci Joško Kovač, Mirko Mađor i Tihomir Rađa. (GI, 209, 4. i 5. 8. 2002., 6)

Prisutna je i tvorba posvojih pridjeva:

Budući da je do ožujka trajao rok za iskazivanje interesa poljoprivrednika u vezi s raspolaganjem državnim poljoprivrednim zemljištem, SDP-ova vijećnika Giorgia Cerlona na posljednjoj je sjednici Gradskog vijeća zanimalo kakav je interes poljoprivrednika i kada će biti raspisan prvi javni natječaj. (GI, 209, 6. 8. 2007., 16)

SDP ovakvim dogovorom ne bi dobio nikakva jamstva da HDZ za dva mjeseca, ovisnosti o razvoju DORH-ove istrage, neće reći da povjerenstvo ne može raditi, jer bi se tako miješalo u pravosudne aktivnosti. (GI, 267, 29.9. 2017., 3)

Pokrate koje završavaju na -a poput *INA, HINA, HVIDRA* mogu se pisati u obliku pokrate ili u obliku imenice. U Glasu Istre pronašli smo ove pokrate pisane u obliku pokrate.

Ukoliko bi plaćao na šalteru FINA-e zasad to još uvijek može učiniti bez naknade, jer smo tako ugovorili. (GI, 268, 28. 9. 2017., 6)

Pri iščitavanju dnevnih novina *Glas Istre* možemo naići na velik broj pokrata (216 pojavnica, 72 pokrata – GI, broj 209, 2. 8. 2017.). One se generalno pravilno sklanjaju, a postoje i pogreške koje su tipične za pokrate. U istom smo broju pronašli nedosljedno sklanjanje – u jednoj je rečenici pokrati dodan nastavak za genitiv, a u drugoj nemamo nastavka za lokativ. Pogreška tipična za pokrate je upotreba kratke umjesto duge množine kod pokrata koje čitamo po nazivima slova. To smo pronašli u starijem izdanju, iz 2002. Tvorba imenica i pridjeva najčešće se radi od pokrata političkih stranaka koje su u bilo kojim dnevnim novima izrazito zastupljene.

U *Glasu Istre* od 2. 8. 2017. pronađen je i strip, koji se izravno tiče kratica.

Slika 1: Strip – Glas Istre, broj 209, 2. 8. 2017.

Vic je pogrešno napisan. Naime, skraćénica je naziv za skraćenu riječ, a kratka kava je obilježje kave. Kava jest skraćena, ali ona nije skraćénica. Ako bismo željeli vic napisati točno onda bi glasio: *Nova sam ovdje...jedan je naručio k.k. s mlijekom...Što je to?!! Kratka kava s mlijekom...*

Skraćénica za kratku kavu mogla bi biti *k. k.*

9.2. Skraćivanje riječi u administrativnom tekstu

Za istraživanje administrativnoga stila analizirali smo nekoliko brojeva, različitih godina, *Narodnih novina*. *Narodne novine* su službeni list Republike Hrvatske. Izlaze jednom tjedno ili po potrebi. U *Narodnim novinama* se nalaze svi zakoni i drugi propisi državnih tijela. Narodne su novine stoga oličenje administrativnoga stila i upravo je zbog toga upravo ovo glasilo odabrano za potrebe istraživanja kratica u jeziku.

Administrativni stil obiluje kraticama i pokratama, za prikaz čestoće skraćenih riječi analizirali smo jedan broj *Narodnih novina*, broj 80, izdan 16. 8. 2017. U ovom je broju pronađeno devet različitih kratica (br.; d. o. o.; dr. sc.; v. r.; d. d.; dr.; posl. broj; mag. iur; mr. sc.). Ukupno se kratice u ovom izdanju *Narodnih novina* pojavljuju 56 puta. Različitih je pokrata je u analiziranom izdanju pronađeno 48, a pojavljuju se 559 puta.

Kako administrativni tekstovi obiluju ustoličenim kraticama poput: (br., v. r., posl. br., dr. , mr. sc., d. d., d. o. o.) promotrili smo pišu li se one u skladu s pravilima o skraćivanju više riječi. Ponajviše smo se usredotočili na pisanje bjeline iza točke.

*Razrješuje se doc. dr. sc. ŽELJKO JOVANOVIĆ, dr. med., mr. oec., dužnosti člana Skupštine Hrvatske Lutrije d.o.o.*⁶⁴

U ovom primjeru vidimo nedosljednosti. Titule su ispravno napisane, poštuju se pravila o bjelinama dok je kratica *d. o. o.* (društvo s ograničenom odgovornošću) napisana bez bjeline nakon točke *d.o.o.*

Na jednak način griješi se i kod kratica *d. d.* (dioničko društvo) i *k. o.* (komunalna općina)

(...), u upravnom sporu tužitelja Hrvatski Telekom d.d. iz Zagreba, Roberta Frangeša Mihanovića 9 (...)

*Osporenim rješenjem se utvrđuje da je tužitelj infrastrukturni operator za elektroničku komunikacijsku infrastrukturu izgrađenu na pojedinačno određenim nekretninama k.o. Vodnjan koje su u vlasništvu, odnosno pod upravom Grada Vodnjana, te mu se za te nekretnine izdaje potvrda o pravu puta (točka I. izreke).*⁶⁵

Kada govorimo o pokratama, i one su vrlo česte u proučavanim dokumentima.

Uglavnom su to pokrate pravnih naziva poput: *ZOC* (Zakon o cestama), *ZUP* (Zakon o općem upravnom postupku), *ZEK* (Zakon o elektroničkim komunikacijama), *ZZTN* (Zakon o zaštiti tržišnog natjecanja), *UP* (upravni postupak), *ZOT* (Zakon o telekomunikacijama).

*Sva navedena stajališta HAKOM je podneskom od 8. travnja 2009. g. dostavio HT-u na očitovanje, te ga je pozvao da u skladu s člankom 60. stavkom 7. ZOT-a u roku od 15 dana dostavi tekst RUO-a usuglašen s prijedlozima HAKOM-a. HAKOM je istaknuo kako će ustrajati na obvezi HT-a da izradi razradu procedure otklanjanja smetnji na usluzi pristupa izdvojenoj lokalnoj petlji kao i na njezinoj implementaciji.*⁶⁶

⁶⁴ *Rješenje o razrješenju člana skupštine Hrvatske Lutrije d.o.o.*, Narodne novine, 2. 7. 2014., https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_07_80_1489.html, 16. 11. 2017.

⁶⁵ *Presuda Visokog upravnog suda Republike Hrvatske broj: UsII-47/17-6 od 28. lipnja 2017.*, Narodne novine, 16. 8. 2017. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2017_08_80_1979.html

⁶⁶ *Rješenje Hrvatske agencije za poštu i elektroničke komunikacije urbroj: 376-15-09-2 od 17. lipnja 2009.*, Narodne novine, 9. 7. 2009., https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2009_07_80_1945.html, 17. 11. 2017.

Administrativni tekstovi također su podložni pogreškama pri sklanjanju stranih pokrata.

*Prodajni prostor (trgovačka klupa, police, hladnjak, mjerni uređaji, različite vrste robe sa i bez ambalaže, blagajna, informatička oprema, kartični uređaji, dokumentacija i dr.), računalo, LCD projektor, pisač, grafo-projektor, uzorci različitih roba, slike, grafikoni, CD-i i sl.*⁶⁷

Opet nailazimo na pogrešno sklanjanje pokrata koje izgovaramo po nazivima slova te se na njih primjenjuju pravila jednosložnih imenica muškog roda, odnosno imaju dugu množinu. Od jezičnih pogrešaka nalazimo nepotrebno korištenje polusloženice *grafo-projektor* kada za uređaj koji ima te osobine imamo riječ *grafoskop*. Još se jedna pravopisna greška omakla autoru teksta, a to je pisanje prijedloga *s(a)*. Rečenica treba glasiti:

Prodajni prostor (trgovačka klupa, police, hladnjak, mjerni uređaji, različite vrste robe s i bez ambalaže, blagajna, informatička oprema, kartični uređaji, dokumentacija i dr.), računalo, LCD, pisač, grafoskop, uzorci različitih roba, slike, grafikoni, CD-ovi i sl.

Iz kraćega prikaza možemo zaključiti kako su kratice i pokrate neophodne u administrativnim tekstovima. Najčešće kratice su: *br., v. r., posl. br., dr., mr. sc., d. d., d. o. o.* Pokrate su obično skraćeno pisanje stručnih termina (*ZUP* – Zakon o općem upravnom postupku, *UP* – upravni postupak, *MBS* – Matični broj suda) i one se u tekstovima točno sklanjaju. Ostale pokrate ovise o temi samoga teksta i često su stranoga podrijetla (*HAKOM* – Hrvatska regulatorna agencija za mrežne djelatnosti, *NBSA* – *News Broadcasting Standards Authority*, *EBITDA* – *Earings Before Interest Tax Depreciation and Amortization*). Nailazimo i na jezične pogreške, odnosno ne poštivanja pravila pisanja i sklanjanja kratica i pokrata. To je uglavnom izostavljanje bjeline iza točke u kraticama i nepravilna deklinacija pokrata stranoga podrijetla.

⁶⁷ *Jedinstveni nastavni plan i okvirni obrazovni program za zanimanje prodavač*, Narodne novine, 1. 8. 2007., https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2007_08_80_2508.html, 17. 11. 2017.

9.3. Skraćivanje riječi u znanstvenome tekstu

Za analiziranje znanstvenoga stila proučavali smo nedavna izdanja sljedećih časopisa: *Jezik*, časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika, *Geodetski list* i *Časopis za suvremenu povijest*.

Jezik je najstariji aktivni hrvatski jezikoslovni časopis, neprekidno izlazi od 1952. U časopisu se objavljuju radovi iz područja suvremenoga hrvatskoga književnoga jezika u sljedećim stalnim rubrikama: Znanstveni i stručni članci, Pitanja i odgovori, Osvrti, Vijesti, Obljetnice. *Geodetski list* je glasilo Hrvatskoga geodetskog društva, izlazi od 1919. U njemu se objavljuju znanstveni članci iz područja geodezije, geoinformatike, GNSS-a, GIS-a i općenito svih područja koja se bave informacijama o prostoru. Sadrži izvorne znanstvene članke, prethodna priopćenja, pregledne znanstvene članke, izlaganja sa znanstvenih i stručnih skupova i stručne članke. *Časopis za suvremenu povijest* objavljuje rezultate istraživanja na području suvremene i moderne povijesti (od sredine 19. stoljeća). Časopis spada u kategoriju časopisa A1. Sadrži izvorne znanstvene članke, prethodna priopćenja, pregledne članke, izlaganja sa znanstvenih skupova i stručne članke. Sva su tri časopisa priznata i aktivna stoga čine adekvatan izbor za istraživanje znanstvenog stila.

U nastavku rada ćemo prikazati korištenje kratica i pokrata u znanstvenim člancima na temelju nekoliko analiziranih brojeva navedenih časopisa.

Kratice se uglavnom upotrebljavaju kod bibliografskih podataka, u popisima literature i u fusnotama. To su najčešće kratice *str.*, *br.*, *god.*

Žerjavić, Vladimir. "Doseljavanja i iseljavanja s područja Istre, Rijeke i Zadra u razdoblju 1910-1971." Društvena istraživanja 2 (1993), br. 4-5 (6-7): 631-655.⁶⁸

Prvi je dio ovog rada objavljen u prošlom godištu Jezika, 2016., 63., br. 4. - 5., str. 126. - 140.⁶⁹

Navođenje bibliografskih podataka čini se prema dva citatna stila. Prvi je stil fusnota – bibliografija (varijanta tzv. *Oxfordskoga stila*), a drugi tekstnote – literature

⁶⁸ Vanni D'Alessio: *Politika obrazovanja i nacionalno pitanje u socijalističkoj Jugoslaviji: škole s talijanskim nastavnim jezikom u Istri i Rijeci*, Časopis za suvremenu povijest, Vol.49 No.2, listopad 2017, <http://hrcak.srce.hr/186890>, 18. 11. 2017., str. 240.

⁶⁹ Sanda Ham: *Hrvatsko domobransko nazivlje*, Jezik, god. 64., br. 2., 41. - 80., Zagreb, travanj 2017., str. 52.

(varijanta tzv. *Harvardskoga stila*). Ova se dva stila načelno razlikuju u redosljedu navođenja bibliografskih podataka nekog djela ili teksta. Prema prvom stilu najprije pišemo autorovo ime i prezime, zatim naslov knjige ili djela, podnaslov, mjesto izdavanja, izdavača, godinu te broj stranice iz koje je tekst preuzet. Svaki je element odijeljen zarezom. Drugi stil ima drugačiji redosljed. Najprije pišemo autorovo prezime, zatim ime, godinu, naslov, podnaslov, mjesto i izdavača. U ovom je stilu svaki element, osim prezimena i imena koji su odijeljeni zarezom, odijeljen točkom.

Analizom časopisa *Jezik*, iz travnja ove godine, pronašli smo sveukupno deset različitih kratica. To su najčešće kratice *str.*, *br.*, *god.* koje su i najčešće kratice kod označavanja literature. Slijede ih obične, ustaljene kratice poput *npr.*, *sl.*, *tj.*, *tzv.*, *cfr.*

Korištenje pokrata u znanstvenim tekstovima prikazat ćemo sljedećim primjerima.

*Otvoreno granično pitanje, neriješen status Slobodnoga Teritorija Trsta (STT) i turbulentni odnosi između Italije i Jugoslavije otežavali su život Slovencima u Italiji i u dijelovima Zone A STT-a, koji su na kraju pripali Talijanskoj Republici, a jednako tako i Talijanima u Jugoslaviji.*⁷⁰

*Primarni utjecaj na razinu kvalitete HTMV-a ima kvaliteta podataka repera koji su poslužili za njegovu kreaciju, odnosno točnost i pouzdanost visina repera iz obaju visinskih referentnih sustava. Sekundarno, kvaliteta HTMV-a ovisi o ukupnom broju repera korištenih pri njegovoj kreaciji, a u odnosu na oblik i veličinu područja obuhvata modela, te posebice o razini homogenosti položajne raspodjele repera na području tog obuhvata. Utjecaj na kvalitetu HTMV-a imaju i primijenjene metode modeliranja datumske i distorzijske komponente, tj. metoda regresijskog modeliranja i metoda "minimalne zakrivljenosti".*⁷¹

U Hrvatskom pravopisu IHJJ-a imamo i preporučenu i dopuštenu normu, u Prvom školskom pravopisu IHJJ-a predlaže se samo jedna, preporučena, a u

⁷⁰ Vanni D'Alessio, str. 224.

⁷¹ Marko Radanović, Ivan Razumović, Nevio Rožić: *Analiza kvalitete Hrvatskog transformacijskog modela visina primjenom računalnog programa HTMV_bbi_v.2*, Geodetski list, Vol.71 (94) No.2 Lipanj 2017., <http://hrcak.srce.hr/188455>, 18. 11. 2017., str. 111.

*Školskom se rječniku IHJJ-a norma u usporedbi s navedenim priručnicima djelomice podudara, a djelomice ne podudara.*⁷²

Ova tri primjera iz tri različita časopisa s različitih znanstvenih područja ukazuju nam na čestu upotrebu pokrata u znanstvenim tekstovima. Svaka od ovih pokrata usko je vezana za područje bavljenja znanstvene grane koju časopis zastupa.

Tako pokrata u prvom primjeru iz *Časopisa za suvremenu povijest*, *STT* označava povijesni teritorij, Slobodni Teritorij Trst. Pokrata iz *Geodetskoga lista*, *HTMV* označava Hrvatski transformacijski model visina. Pokrata iz *Jezika*, *IHJJ* označava Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Pokrate se u proučavanim brojevima pravilno upotrebljavaju i nema jezičnih pogrešaka čemu je razlog i to što znanstvene tekstove pišu visokoobrazovani stručnjaci iz svojih područja, a svaki rad prije objavljivanja biva lektoriran. O korištenju pokrata u znanstvenim tekstovima možemo samo reći da se u gotovo u svakom znanstvenom tekstu pojavljuju i pravilno upotrebljavaju.

⁷²Artur Bagdasarov: Tri nejednaka normativna rješenja u školskim priručnicima, *Jezik*, god. 64., br. 2., Zagreb, 2017., str. 79-80.

10. Zaključak

U početnom smo dijelu rada iznijeli povijesni prikaz bavljenja skraćivanjem riječi u normativnim priručnicima 20. stoljeća, točnije od 1892. do 1990. godine. U tom smo poglavlju detaljno predstavili kako su normativni priručnici pisali o kraticama, koja su pravila i primjere navodili, ali i u kojim dijelovima priručnika možemo doznati nešto o kraticama i pokratama.

Iz analiziranja normativnih priručnika zaključujemo kako je bavljenje skraćivanjem riječi prisutno od prvoga modernoga pravopisa hrvatskoga jezika koji je napisao Ivan Broz 1892. godine. Broza nasljeđuje Boranić, a od *Hrvatskoga pravopisa* autora Cipre, Guberine i Krstića, 1941. pratimo sustavno bavljenje kraticama i pokratama u pravopisima. Kasniji pravopisi (*Pravopis hrvatskosrpskog jezika* 1967., *Pravopis hrvatskoga jezika* 1971., *Pravopisni priručnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* 1987.) opsežnije se i detaljnije bave skraćivanjem riječi. Prepoznaju i razlikuju pokrate, njihovu sklonidbu, tvorbu i leksikalizaciju. Što se tiče gramatika, u njima tek u drugoj polovici 20. stoljeća nalazimo skraćivanje i to u dijelu koji se tiče tvorbe pokrata. Tako nam *Priručna gramatika hrvatskoga književnog jezika* iz 1979. donosi tvorbene uzorke stvaranja pokrata i pravila deklinacije. Proučavani rječnici dali su nam različite rezultate. *Rječnik hrvatskosrpskog književnog jezika*, iz 1967., iako nedovršen, ima mnogo rječničkih natuknica, ali pronašli smo samo deset kratica i pet pokrata. U Klaićevu *Rječniku stranih riječi* iz 1983. godine imamo mnoštvo skraćenih riječi i to 451. Zanimljivost kod ovog rječnika što se u njemu nalaze i pokrate domaćih izraza poput *CK – Centralni komitet, CKSKH – Centralni komitet saveta komunista Hrvatske*. Iz istraživanja jezičnih savjetnika 20. stoljeća o kraticama imamo vrlo malo. Tek Vatroslav Rožić opominje kako kraticu *gg – gospoda, gospode* treba izbjegavati ili koristiti *ḡ* i Guberina i Krstić u priručniku: *Razlike između hrvatskoga i srpskoga književnog jezika*, iz 1940. gdje ukazuju na različito pisanje kratica u srpskom i hrvatskom jeziku.

Dalje smo u radu detaljno opisali pravopisna, gramatička, tvorbena svojstva i izgovor pokrata u hrvatskome standardnome jeziku. Za opisivanje jezičnih svojstava koristili smo se normativnim priručnicima: pravopisima, gramatikama, jezičnim savjetnicima, rječnicima i znanstvenim člancima.

U dijelu o pravopisnim svojstvima kratica detaljno smo izložili pravopisna pravila i mogućnosti skraćivanja riječi na jednostavne kratice. Pisali smo i o pisanju

inicijala i titula te pisanje znakova te oznaka mjernog sustava. Izložili smo i ponekad problematično pisanje kratica, odnosno njihovo miješanje sa znakovima i oznaka mjernog sustava. Predstavili smo i jezičnu pogrešku s početka 90-ih godina 20. stoljeća kada je upravo kratica bila proglašena za najgoru riječ godine.

O gramatičkim svojstvima kratica prikazali smo samo nekoliko sporadičnih primjera stvaranja množine iz suvremenih normativnih priručnika.

Poglavlje *Pravopisna svojstva pokrata* donosi pravila o pisanju pokrata, naveli smo kako ih najčešće tvorimo od naziva država, institucija, poduzeća i sl. te kako ih preuzimamo iz stranih jezika.

Poglavlje o izgovoru se odnosilo na čitanje pokrata jer je čitanje vrlo važno kod određivanja gramatičkoga roda, pa time i daljnjih gramatičkih i tvorbenih mijena. U ovom smo se poglavlju dotakli čitanja pokrata iz stranih jezika te kako se u jeziku često u tome griješi. Također, istaknuli smo važnost glasovne prilagodbe pokrate jer to i ovisi o njejoj prihvaćenosti u jeziku.

O gramatičkim svojstvima pokrata puno je više bilo govora jer pokrate, za razliku od kratica, imaju rod, mogu se sklanjati i leksikalizirati. Rod pokrate određujemo prema izgovornom obliku, a sklanjamo ih na dva načina koja ovise u kojem je obliku. Pokratu koja zadržava svoj oblik i pisana je velikim slovima pišemo u punom obliku, a nastavke dodajemo iza spojnice. Pokratu koja se leksikalizirala sklanjamo kao imenicu.

U poglavlju o tvorbi riječi i pokrata opisali smo kako se pokrate tvore i kako od pokrata možemo tvoriti imenice, pridjeve i glagole. Tvorba glagola još je uvijek rezervirana za informatički žargon i razgovorni stil.

Istraživanje suvremenih standardnih tekstova polučilo je određene rezultate. U istraživanju publicističkih tekstova, u dnevnom, županijskom listu *Glas Istre*, nekoliko brojeva, iz 2002., 2007. i 2017. godine utvrdili smo veliku zastupljenost pokrata (GI, 209, 2. 8. 2017. pronađeno je ukupno 84 skraćениh riječi, 216 pojava, od toga imamo 12 kratica i 72 pokrate). One se nalaze u gotovo svakom članku, a kratice su uglavnom rezervirane za margine i oglasni prostor. Pokrate su podjednako stranoga i domaćega podrijetla (GI, 209, 2. 8. 2017.: domaće pokrate 42 (58 %) i 30 (42 %) pokrata stranoga podrijetla). Deklinacija se provodi, ali ne u svim tekstovima dosljedno, a više je pogrešaka kod sklonidbe stranih pokrata u starijim izdanjima.

U istraživanju administrativnih tekstova analizirali smo nekoliko brojeva *Narodnih novina* iz različitih godina. Za istraživanje čestoće skraćenih riječi analizirali smo broj 80, izdan 16. kolovoza 2017. u kojem je pronađeno devet različitih kratica (*br.*; *d. o. o.*; *dr. sc.*; *v. r.*; *d. d.*; *dr.*; *posl. broj*; *mag. iur.*; *mr. sc.*) Kratice su tipične za administrativni stil i neophodne u analiziranom dokumentu. One su kratice titula te prigodne, ustaljene kratice. Najčešća pogreška kod pisanja kratica jest izostavljanje bjeline nakon točke u pisanju kratica više riječi (*d.d.*, *d.o.o.* umjesto *d. d.*, *d. o. o.*) Ukupno se kratice u ovom izdanju *Narodnih novina* pojavljuju 56 puta, a različitih je pokrata u analiziranom izdanju pronađeno 48, a pojavljuju se 559 puta. Pokrate su najčešće skraćeno pisanje stručnih pojmova: zakona, postupaka i sl. Te se pokrate u tekstovima uglavnom točno sklanjaju, a problem, odnosno pogreške se javljaju kod sklanjanja stranih pokrata.

Za istraživanje znanstvenih tekstova analizirali smo časopise *Jezik*, *Geodetski list* i *Časopis za suvremenu povijest*. Promotriili smo nekoliko novijih brojeva. Kratice se u tekstovima upotrebljavaju u navođenju bibliografskih podataka (*str.*, *br.*, *god.*), a pokrate su česte i usko vezane za područje kojim se radovi bave (*IHJJ* – Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, *HTMV* – Hrvatski transformacijski model visina, *STT* – Slobodni Teritorij Trst). Radovi su recenzirani i lektorirani, a i napisali su ih stručnjaci, stoga u kratkom istraživanju nismo pronašli jezične pogreške pri upotrebi kratica i pokrata.

Zaključak cijeloga rada jest da je skraćivanje riječi prisutno u hrvatskom standardnom jeziku cijelo 20. stoljeće. Pojačano bavljenje skraćivanjem riječi počinje 90-ih godina 20. stoljeća i sve od tada redovito je poglavlje u svakom jezičnom priručniku. Današnju komunikaciju u pisanom obliku skoro je nemoguće zamisliti bez uporabe nekih vrsta skraćenih riječi. Najčešće se radi o kraticama nekih čestih riječi, ali i stvaranje pokrata često je u žargonskoj komunikaciji. Hrvatski standardni normativni priručnici idu u korak s novim komunikacijskim i jezičnim navikama, stoga propisuju pravila stvaranja i upotrebe skraćenih riječi koje se prema istraživanju većinom dosljedno poštuju, a pogreške koje smo pronašli vezane su za izostavljanje bjeline nakon točke kod pisanja kratica te nepravilna sklonidba pokrata stranoga podrijetla.

Literatura

1. Abbreviations – <http://www.abbreviations.com>, 22. 8. 2017.
2. Allacronyms – <https://www.allacronyms.com>, 22. 8. 2017.
3. Nikola Andrić, *Branič jezika hrvatskoga*, Zagreb, 1911. Pretisak: Zagreb 1997.
4. Vladimir Anić: *Rječnik hrvatskoga jezika*, Novi Liber, Zagreb, 2007.
5. Vladimir Anić: *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*, Novi Liber, Zagreb, 2009.
6. Vladimir Anić, Josip Silić: *Pravopis hrvatskoga jezika*, Novi Liber, Zagreb, 2001.
7. Vladimir Anić, Josip Silić: *Pravopisni priručnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Sveučilišna naklada „Liber” – Školska knjiga, Zagreb, 1987.
8. Stjepan Babić, Božidar Finka, Milan Moguš: *Hrvatski pravopis*, Školska knjiga, Zagreb, 1971.
9. Stjepan Babić, Božidar Finka, Milan Moguš: *Hrvatski pravopis*, Školska knjiga, Zagreb, 1994.
10. Stjepan Babić, Sanda Ham, Milan Moguš: *Hrvatski školski pravopis*, Školska knjiga, Zagreb, 2009.
11. Stjepan Babić: *Hrvanja hrvatskoga*, Hrvatski u koštacu sa srpskim i u klinču s engleskim, Školska knjiga, Zagreb, 2004.
12. Stjepan Babić: *Hrvatska jezikoslovna čitanka*, Globus, Zagreb, 1990.
13. Stjepan Babić: *Hrvatski jučer i danas*, Školske novine, Zagreb, 1995.
14. Stjepan Babić: Najbolja i najgora riječ 1993. godine, *Jezik*, god. 41., br. 1, Zagreb, 1993., 61-62.
15. Stjepan Babić: *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*, HAZU, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 1991.
16. Stjepan Babić, Milan Moguš: *Hrvatski pravopis*, Školska knjiga, Zagreb, 2010.
17. Stjepan Babić, Stjepko Težak: *Pregled gramatike hrvatskosrpskog jezika*, za osnovne i druge škole, Školska knjiga, Zagreb, 1969.
18. Stjepan Babić, Milena Žic Fuchs: *Rječnik kratica*, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 2007.
19. Lada Badurina, Ivan Marković, Krešimir Mićanović: *Hrvatski pravopis*, Matica hrvatska, Zagreb, 2007.
20. Krešimir Bagić: *Rječnik stilskih figura*, Školska knjiga, Zagreb, 2012.

21. Eugenija Barić, Mijo Lončarić, Dragica Malić, Slavko Pavešić, Mirko Peti, Vesna Zečević, Marija Znika: *Priručna gramatika hrvatskoga književnog jezika*, Školska knjiga, Zagreb, 1979.
22. Eugenija Barić i dr.: *Hrvatska gramatika*, Školska knjiga, Zagreb, 1995.
23. Eugenija Barić i dr.: *Hrvatski jezični savjetnik*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Pergamena, Školske novine, Zagreb, 1999.
24. Slaven Batnožić, Branko Ranilović, Josip Silić: *Hrvatski računalni pravopis*, Matica hrvatska i SYS, informacijski sistemi, Zagreb, 1996.
25. Ante Bičanić, Mijo Lončarić: *Priručnik za pravilno pisanje*, Profil, Zagreb, 2000.
26. Goranka Blagus Bartolec, Lana Hudeček, Željko Jozić, Ivana Matas Ivanković, Milica Mihaljević: *555 jezičnih savjeta*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2016.
27. Dragutin Boranić: *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Izdanje i naklada društva hrvatskih srednjoškolskih profesora, Zagreb, 1928.
28. Ivan Broz: *Hrvatski pravopis*, Tisak Ign. Granitza, Zagreb, 1892., pretisak Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2014.
29. Dunja Brozović-Rončević, Alemko Gluhak, Vesna Muhvić-Dimanovski, Lelija i Branko Sočanac: *Rječnik novih riječi*, Mali vodič kroz nove riječi i pojmove u hrvatskim glasilima, Minerva, Zagreb, 1996.
30. Franjo Cipra, Petar Guberina, Kruno Krstić: *Hrvatski pravopis*, Artresor naklada, Zagreb, 1941., pretisak 1998.
31. David Crystal: *Enciklopedijski rječnik moderne lingvistike*, Nolit, Beograd, 1985.
32. Marina Čubrić: *Mirela Barbaroša-Šikić: Praktični školski pravopis: s vježbama i zadacima*, Školska knjiga, 2008.
33. Ekonomski rječnik – <http://www.ekonomskirjecnik.com>, 22.8.2017.
34. Josip Florschütz: *Gramatika hrvatskog jezika za ženski licej*, preparandije i više pučke škole, Tisak i naklada Kr. Hrv – slavn. – dalm. zemaljske vlade, Zagreb, 1907.
35. Anđela Francić, Lana Hudiček, Milica Mihaljević: *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2005.
36. Alemko Gluhak: *Jesu li HRDi grdi?* *Jezik*, god. 40, br. 2, 33-64, Zagreb, prosinac 1992. 57-61

37. Domagoj Grečl: *Osnove pravilnog pisanja u hrvatskome jeziku*, Igro August Šenoa, Zagreb, 1990.
38. Petar Guberina, Kruno Krstić: *Razlike između hrvatskoga i srpskoga književnog jezika*, izdanje Matice hrvatske, Zagreb, 1940.
39. Sanda Ham: *HNOS, HNOS-a ILI Hnos, Hnosa*, 54/2, 2017., <http://hrcak.srce.hr/46025>, 15. 11. 2017.
40. Lana Hudeček, Maja Matković, Igor Ćutuk: *Jezični priručnik Coca-Cole HBC Hrvatska –Hrvatski jezik u poslovnoj komunikaciji*, Coca-Cola HBC Hrvatska d. o. o., Zagreb, 2012.
41. Lana Hudeček, Milica Mihaljević: *Jezik medija*, publicistički funkcionalni stil, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2009.
42. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Željko Jozić, gl. urednik, *Hrvatski pravopis*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2013.
43. *Iz povijesti hrvatskoga jezika*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, <http://ihjj.hr/iz-povijesti-hrvatskoga-jezika/>, 6. 12. 2017.
44. Zvonimir Jakobović: *Mjerne jedinice u hrvatskom jeziku i pravopisu*, *Jezik*, god. 41., br. 1, 1993., str. 16-22.
45. Ljudevit Jonke, *Hrvatski književni jezik danas*, Zagreb 1971.
46. Ljudevit Jonke, *Književni jezik u teoriji i praksi*, Zagreb, 1965.
47. Bratoljub Klaić: *Novi rječnik stranih riječi*, Školska knjiga, Zagreb, 2012.
48. Bratoljub Klaić: *Rječnik stranih riječi*, Nakladni zavod MH, Zagreb, 1983.
49. Nebojša Koharović: *Pravopisni križ svejedno gori*, <http://www.matica.hr/vijenac/158/pravopisni-kriz-svejedno-gori-18486/>, 10. 11. 2017.
50. Marko Kovačić: *Jezično ravnodušje*, 54/2, 2007., <http://hrcak.srce.hr/46025>, 10. 11. 2017.
51. Tomo Maretić: *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*, Matica hrvatska, Zagreb, 1963.
52. Maja Matković: *Jezični savjetnik – iz prakse za praksu*, Škoripion, Zagreb, 2006.
53. Milica Mihaljević: *Hrvatsko računalno nazivlje: jezična analiza*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 1993.
54. Milica Mihaljević: *Kako se na hrvatskome kaže WWW?*, kroatistički pogled na svijet računala, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2003.

55. Milica Milhaljević: *Kako se na hrvatskom kaže WWW?*, Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 25/1, 1999., <http://hrcak.srce.hr/69156>, 10. 11. 2017.
56. Milan Moguš: *Povijest hrvatskoga književnoga jezika*, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 2009.
57. Nives Opačić: *Hrvatski ni u zagradama*, Globalizacijska jezična teturanja, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2012.
58. Nives Opačić: *Reci mi to kratko i jasno*, Hrvatski za normalne ljude, Novi Liber, Zagreb, 2009.
59. Dubravka Oraić Tolić: *Akademsko pismo*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2011.
60. Pravopisna komisija (prir. Ljudevit Jonke – Mihailo Stevanović), *Pravopis hrvatskosrpskoga jezika, Školsko izdanje*, Matica hrvatska i Matica srpska, Zagreb – Novi Sad, 1967.
61. Pravopisna komisija, (gl. ur. Ljudevit Jonke): *Rječnik hrvatskosrpskog književnog jezika*, Matica hrvatska i Matica srpska, Zagreb – Novi Sad, 1967.
62. *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, JAZU, Zagreb, 1880. – 1976.
63. Vatroslav Rožić: *Barbarizmi u hrvatskom jeziku*, Tisak i naklada knjižare L. Hartmana, Zagreb, 1913.
64. Tomislav Sabljak: *Rječnik hrvatskog žargona*, Profil, Zagreb, 2013.
65. Marko Samardžija: *Hrvatski jezik, pravopis i jezična politika u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2008.
66. Skupina autora: *Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika*, Školska knjiga, Zagreb, 2015.
67. *Školski rječnik hrvatskog jezika*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Školska knjiga, Zagreb, 2012.
68. Ivan Zoričić: *Hrvatski u praksi*, Zavičajna naklada „Žakan Juri”, Pula, 1998.

Izvori

1. *Časopis Jezik*, god. 64., br. 2., Zagreb, 2017.
2. *Časopis za suvremenu povijest*, god. 49, br. 2, 2017.
3. *Geodetski list*, god. 71 (94), br. 2, 2017.
4. *Glas Istre*, brojevi: 209, 4. i 5. 8. 2002.; 209, 6. 8. 2007.; 267, 29. 9. 2017.; 209, 2. 8. 2017.
5. *Narodne novine*, brojevi: 80, 1. 8. 2007.; 80, 9. 7. 2009.; 80, 2. 7. 2014.; 80, 16. 8. 2017.

Sažetak

U radu se prikazuje kako se krata riječi u hrvatskome standardnome jeziku. Pruža se i kraći povijesni pregled kraćenja riječi. u 20. stoljeću prema normativnim priručnicima: pravopisima, gramatikama, rječnicima i jezičnim savjetnicima. Iznose se pravila kraćenja riječi, odnosno stvaranja kratica i pokrata. Detaljno se opisuju pravopisna, gramatička i tvorbena svojstva kratica i pokrata te izgovor pokrata. Istraživanje prikazuje kako se kratice i pokrate danas upotrebljavaju u trima funkcionalnim stilovima hrvatskoga standardnoga jezika: publicistički, administrativni i znanstveni. Može se zaključiti da je suvremena komunikacija nemoguća bez upotrebe kratica i pokrata te da su pravila propisana u hrvatskim standardnim normativnim priručnicima, ponajviše u pravopisima i jezičnim savjetnicima. Pravila se prema istraživanju većinom dosljedno poštuju, a pogreške su vezane za izostavljanje bjeline nakon točke kod pisanja kratica te nepravilna sklonidba pokrata stranoga podrijetla.

Ključne riječi: skraćivanje riječi, kratice, pokrate, deklinacija pokrata, tvorba pokrata, čitanje pokrata

Summary

The paper presents how words are shortened in Croatian standard language. There is also a brief historical review of shortening words in the 20th century according to normative manuals: grammar books, dictionaries and language consultants. The paper shows the rules of creating abbreviations and acronyms and the pronunciation of acronyms. The research shows how abbreviation and acronyms are used today through three functional styles of the Croatian standard language: publicist, administrative and scientific style. It concluded that contemporary communication is impossible without the use of abbreviations and acronyms and that the rules are prescribed in Croatian standard normative manuals, most notably in grammar books and language consultants. Rules, based on the research, are mostly respected, and mistakes are related to the omission of whiteness after the point in writing the abbreviations and the wrong declination of the acronyms of foreign origin.

Key words: shortening words, abbreviations, acronyms, declination of acronyms, pronunciation of acronyms